

DEBRECZENI FÜGGETLEN UJSÁG

ELŐFIZETÉSI ÁRA:

Egész évre K 660.— | Negyed évre K 170.—
Fél évre . 340.— | Egy hére . 60.—

POLITIKAI NAPILAP

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
DEBRECZEN, PIAC-UTCA 49.
TELEFONSZÁM: Kiadóhivatal és nyomda 18
Szerkesztőség — — 10-20

Sándor Pál Debreczenben

Unnepe volt vasárnap Debreczen zsidóságának, de nincs akkora elfogultság, amely tagadhatná, hogy egy vallásfelekezethez — ezuttal éppen a kitagadottnak — ez az ünnepe túlnőtt egy magyar hitfelekezet keretein és egyetemes ünnepnapja lett integritási harcunk egyetlen teljes értékű fegyverének, a magyar kultúrának is. De nemcsak a magyar kultúra ünnepelt vasárnap Debreczenben, a normális, a „béke“ élet visszatérő hétköznapjainak ma még ünnepszámba menő ritka alkalma is ünnepélyessé tette azt a tényt, hogy Sándor Pál, a magyar zsidóság bátorlelkű és ércszavú harcos vezetője, a magyar közélet egyik ellenfelei által is magasztalt kiválósága Debreczenben időzött. Mert a kultúra oltárán végzett gyönyörű áldozás után a fehér asztalnál a békeévek fájdalomosan hiányzó emlékei ujjaltak fel, amikor az évek óta keserű némaságra kárhoztatott, legszengebb érzéseikben kegyetlenül megbántott debreczeni magyar zsidók Debreczen közéletének legkiválóbb képviselőitől, köztük csonka országunk jobb belátású közvéleményének büszkeségétől, Baltazár püspöktől, kaptak méltatlan üldözésükért ragyogó elégtételt.

A nagyjelentőségű és számos vonatkozásában országos kihatású vasárnapi ünnepnapot itt Debreczenben, úgy véljük, azaz méltatjuk hiú szavaknál érdemesebben, ha a nap eseményeiről teljes részletességgel beszámolunk a következőkben:

A Kereskedelmi Csarnokban

Vasárnap délután érkezett Debreczenbe Sándor Pál nemzetgyűlési képviselő és Péchy Blanka, a Magyar Színház művésznője, a zsidó gimnázium kulturstélyének illesztis vendégei. Velük jött dr. Balkányi Kálmán, az Omke igazgatója is.

A Kereskedelmi Csarnok nagy termét zsufolásig megtöltötték Debreczen kereskedői arra a hirre, hogy Sándor Pál megérkezése után előadást tart a Csarnokban. Az Omke elnöke helyett azonban az Omke igazgatója jött fel a Csarnokba és közölte, hogy Sándor Pál feljön ugyan, de csak egy fekete kávéra és nem szándékozik beszélni.

Pár perc múlva riadó éjlenzés közt lépett a terembe Sándor Pál, akit Kernhoffer József kir. tanácsos, a Csarnok elnöke vezetett az emelvényre és kért meg, hogy ha nem is készült rá, beszéljen debreczeni kereskedő társaihoz.

Sándor Pál erre frappánsul rögtönzött, ragyogóan szellemes beszédben utalva arra, hogy fekete kávéra jött és nem kapott, fekete levesben részesítette Debreczen kereskedőit, mert Debreczenben az Omke még mindig nincs megszerveve. Ismertette a magyar kereskedelem nagy feladatait és ezzel az Omke hivatását, beszámolt legutóbbi jugoszláviai utjának arról az örvendetes tapasztalatáról, hogy ott mindennél a magyar kereskedő dolgozik és felhívta a debreczeni kereskedőket, vegyenek részt a kereskedelem szabadságáért vívott harcban.

Dr. Balkányi Kálmán tartott ezután közkívánatra rendkívül érdekes előadást aktuális kérdésekről, a tisztviselők természetbeni ellátásáról és a vám kérdésekről.

Dr. Hegedűs Jenő a Csarnok nevében ígéretet tett, hogy ha a kereskedők maguktól nem

mozdulnak meg, akkor a Csarnok végzi el az Omke megszervezését Debreczenben.

Sándor Pál erre megköszönte az ígéretet, amelynek — mint mondta — csak egy hátránya van, az, hogy ügyvéd tette a fogadalmat. Annaka meggyőződésének adott kifejezést, hogy hazánkat csak a kereskedelem állíthatja talpra, majd így fejezte be beszédét, néhai Fürst Ödönről emlékezve meg:

Az én szegény barátom, aki ments elhunyt, de a temetésén nem jelenhettem meg, mert az értesítést későn kaptam, de ha életben volna, abban a meggyőződésben élek, hogy befolyását érvényesítette volna, hogy az OMKE itt megalakuljon. De vegyék azok, akik itt vannak élők, vegyék az elesett zászlót kezükbe. Méltóztassanak elhinni, csak magukért és az orszáért teszik.

Percekig tomboló tapsal ünnepezték a debreczeni kereskedők Sándor Pált, aki még elbeszélgetett debreczeni ismerőseivel, majd lakására ment, hogy átöltözzék a kulturstélyre.

Emlékek és tanulságok

Este 6 órára zsufolásig megtelt az Arany Bika-mozgó intim helyisége előkelő közönséggel, estélyi ruhás hölgyekkel, komoly urakkal, lelkes fiatalokkal. Nemcsak zsidók voltak jelen, az emeleti középső páholyokban ott ült dr. Baltazár Dezső püspök, gróf Degenfeld József főgondnok, Márk Endre udvari tanácsos, dr. Magoss György, tiszti főügyész, dr. Lencz Géza egyetemi tanár, dr. Karay Sándor kollégiumi igazgató, dr. Erdős Károly lelkész-képző intézeti igazgató, Futó András püspöki titkár; a földszint első sorában ült Aczél Géza főmérnök. És a színpadra vezető ajtónál ott állt egy hatalmas termetű polgár, aki nem akart tágitani a színpad közeléből, mert — mint mondotta — nem akar egy hangot sem elmulasztani.

Dr. Fejér Ferenc, a zsidó hitközség elnöke nyitotta meg a kulturstélyt a következő emelkedett szellemű beszéddel:

Tisztelt közönség!

Az igaz testvéri szeretet ösztöne melegeivel üdvözlöm önöket és sietek ama bizonyára megnyugtató kijelentéssel, hogy szí-

ves türelmüket csak nagyon rövid ideig fogom igénybe venni. Hiszen mindannyian érhető türelmetlenséggel minél előbb kiváló budapesti vendégeinket óhajtuk hallani.

Hálás köszönetemet is fejezem ki vendégeink nemes áldozatkészségéért, mellyel fiatal intézményünk, gimnáziumunk érdekében bennünket megtisztelni kegyesek voltak. Sándor Pál nemzetgyűlési képviselő urnak (Lelkes éljenzés) különben is oroszánrésze volt abban, hogy gimnáziumunkat már a folyó iskolai évben megnyithattuk. És ime nagy és nemes szíve sugallatát követve nemcsak ő maga — az összes magyar zsidók háttartalan tiszteletével övezett személyében jön gimnáziumunk további támogatására, hanem magával hozta a magyar költői műveknek — világhírű tragikánk, Jászai Mari után — leg-hivatottabb interpretálóját, Péchy Blanka urasszonyt is (Lelkes éljenzés). És elhozta volna a magyar zsidók jogainak országosra ismert bátor és fényes tehetségű tollforgató védelmezőjét, dr. Szabolcsi Lajos urat, az Egyenlőség illusztris főszerkesztőjét is (Lelkes éljen-

zés), de sajnos, őt betegsége akadályozta meg, hogy közénk jöhessen. Még félórával előbb is felesége útján telefonon üzent, mennyire fájlalja, hogy nem lehet jelen és kért, hogy adjam át önöknek meleg üdvözlőt. (Éljenzés.)

Ez a mai ünnepünk — méltán ennek tekinthetjük — azon természetüri törvény folyamánya, hogy az idők változnak és az időkkel együtt változnak az emberek és ezek szükségletei is.

Ezelőtt nem éreztük szükségét egy zsidó felekezeti gimnázium felállításának. Én magam is az alsóbb osztályokat a sárospataki kollégiumban, a felsőbbeket a kassai premontrei gimnáziumban végeztem és jószágos tanáraink egyik helyen sem tettek különbséget növendékeik között azok felekezeti hovatartozása szempontjából, pedig mind a két iskola felekezeti intézmény. Így volt ez Debreczenben is. Azonban a világháború és az ezután következő végtelenül fájdalmas és szomorú események megsemmisítették itt is a békés, boldog állapotokat.

És különben is a szédületes, soha el nem képzelt drágaság folytán a felekezeti iskolák anyagi ereje meggyengülvén, a párhuzamos osztályok felállítására majdnem lehetetlenné vált és a zsidó hitközségeknek be kellett látniuk, hogy a létező középiskolákban el nem helyezkedhető gyermekeik tanításáról gondoskodniuk kell, bár a zsidó hitközségek nem rendelkeznek alapítványokkal, nincsen vagyonuk, hanem mindent tagjaik áldozatkészségéből kell fedezniük.

Szinte természetes, hogy ennek a belátása Budapest után itt Debreczenben — az iskolák városában — keltette legelőbb életre a zsidó felekezeti gimnáziumot.

Hitközségünknek már régóta vannak tanintézetei. Egy hat osztályos fiú-, egy hat osztályos leányiskola és egy négy osztályos polgári leányiskola. Jogos büszkeséggel mutathatunk rá arra, hogy összes iskoláink pedagógiai kivánalmak, kulturális nivó és hazafias szellem tekintetében mindig kifogástalanok voltak és a felettes állami hatóságoknak minden időben a legteljesebb elismerését érdemelték ki és velük sincs szükség fokozottabb állami ellenőrzésre.

Önkénytelenül visszaemlékezem 1920 március 15-re. A

gyászos emlékü román megszállás 1920 március 11-ig tartott, de iskolánk — úgy az elemi, mint a polgári leányiskola — a létezésük óta állandóan követett gyakorlatnak megfelelően az **oláh megszállás alatt is készültek március 15. megünneplésére.** Március 11-én végre felszabadult Debreczen és bevonult a **nemzeti hadsereg.** Egyik osztágra a polgári leányiskola egyes tantermeibe lett beszállásolva. Így történt, hogy a polgári leányiskola március 15-iki ünneplését az ott elszállásolt tiszturak is végighallgatták. Soha el nem felejthető érzés fogott el, hogy akkor, 1920 március 15-én, **a nemzeti hadsereg tisztjei ináttatva érezték magukat legnagyobb elismerésüknek és elragadtatásuknak nyíltan kifejezést adni a zsidó iskolában tapasztalt és az oláh megszállás alatt is táplált törhetetlen igaz és mély hazafias érzés fölött.**

De azért, ha talán első pillanatra furcsán hangzik ez a megjegyzésem, az a lelkes, nagy dicsőretet lehangozó érzést is váltotta ki belőlem. Mert **mi, zsidók, egészen természetesnek tartjuk a haza javát szolgáló becsületes munkásélet mellett a hazafias érzést.** Sőt már maga az ilyen élet a legnemesebb hazafiasság. Ez minden polgárnak vele született kötelessége, ezért külön elismerés nem jár nekünk, zsidóhittű magyaroknak sen.

Általánosan ösmert tény egyébként, hogy a régi, nagy Magyarország határvárosaiiban, a nemzetiségi vidékeken a **zsidó felekezeti iskolák voltak a magyarság végvárai.**

A zsidó tanítómesterek, akik nagy és nemes munkájuk után fizetésüket majd csak a tulvilágon kapják — ideleln csak valami előleget — hazafias magyar érzésben teljesen egyenrangúak a legmagyarabb felekezetek tanítóival.

És ez szintén nem külön érdem, hanem természetes folyamánya annak, amire körülbelül egy éve már reámutattam, de a mit ismételtelen felemlíteni még mindig nem fölösleges, vagyis **hogy a zsidóhittiek évszázadok óta teljesen egybeforrottak ama nemzetekkel, ahol hazára találtak.**

A zsidóhittű magyar nemzeti lellege nézve teljesen magyar.

Hiszzen egy és ugyanaz a buza és a víz, melyből táplálkozunk és vérséiteink fejlődnek. Ugyanaz a talaj, melyen bölcsőnk ringott, ugyanazon magyar szóval becézgetett bennünket édesanyánk. A magyar nemzeti jelleg vérré és hussá vált bennünk. A magyarság történelmi hagyományait, nyelvét, társadalmi törekvéseit, politikai vágyakozásait, érzéseit békében és háborúban egyaránt teljesen magunkévá tettük. És a híven teljesített kötelesség jogos önértéssel mutathatunk rá arra, — amit az ezredéves kiállítás is oly fényesen igazolt — hogy **Magyarország naggyátételében hatalmas tényező volt a magyar zsidók munkája.** Zsidóhittű magyar gyárosok, mérnökök, iparosok, kereskedők, orvosok, szobrászok, festők, írók nagy sikerei mind a magyar nevet tették becsültebbé. Az olimpiadok zsidóhittű magyar baj-

nokainak győzelmeire a magyar trikolor szűkelt a magasba. És **mindezen munka, tudás és tehetség mind Szent István birodalmának nagyságát és dicsőségét rapította!**

Új iskolánk, gimnáziumunk is nem csupán a zsidó vallásosságának a magyar hazaszeretettel teljesen összeférő érzését fogja növendékeibe beleoltani, hanem méltó versenytársa lesz magyar kulturális és hazafias irányban a többi debreczeni felekezeti középiskoláknak. **A magyar újjászületés igaz magyar érzésű, erős akarrattal, tudással és teljes odaadással dolgozó munkásai kerülnek majd ki ezen iskolából,** akik a többi dolgozó magyarokkal békés egyetértésben vállalva fognak munkálkodni Szent István régi birodalmának mielőbbi visszaállításán és felvirágoztatásán. **Mert a munka nemcsak nemesít, hanem egyesít is.** És egyedül csak az egységben van az az erő, mely Magyarországot leghamarabb és legbiztosabban feltámaszthatja.

Ezt a célt fogja szolgálni gimnáziumunk is, élén kiváló igazgatójával és tanári karával és minden tekintetben első helyet akar és fog kiérdemelni a magyar középiskolák között. Teljes megnyugvással is lehetünk az iránt, hogy a mai ünneplés illusztris közreműködői és önkök, mélyen tisztelt közönség, nem érdemtelten fordítják nemes áldozatkészségüket.

Isten hozta, Isten éltesse ked-

Sándor Pál előadása

Tisztelt hölgyeim, tisztelt uraim!

Miltisznak két tanítványa, Korin és Pindar egymással versenyzett az olimpiai versenyben. Ezekben a versenyekben rendszerint Korin győzött. A későbbiek nem tudták megérteni, hogyan történhetett az, hogy Korin volt a győztes és nem Pindar. De megmaradt egy arckép Korinról, mikor ezt meglátták, akkor megértették azt, hogy Korinnak kellett elvinni azt a díjat, amelyet a görögök a legszentebb díjnak tekintettek. Előtte is egy bájos, egy megindító művésznő lépett fel. En nem vagyok Pindar, én csak egy egyszerű zsidó vagyok (Nagy derűtlenség), hogyan versenyezhetnék én ezzel a kiváló művésznővel, ezzel a bájos nővel, amikor a férfiak itt többségben vannak. (Nagy derűtlenség.)

En szíves elnézésüket kérem, de én ma nem harcolni akarok, hanem kissé mulattatni a tisztelt közönséget, ha ez sikerül nekem. Első fellépésem ez, először látom a szuffitákat, ezek a lámpák is olyan különösen hatnak rám, ha tehát egyszer vagy másszor elszólok magam, ne vegyétek komolyan.

Ott, ahol komolyan kell lenni, ott talán betöltöm helyemet. (Lelekes éljenzés.) Itt, tisztelt hölgyeim és uraim, nem tudom, milyen sors vár rám. Azonban az a szíves, mosolyos fogadtatás, az a kedvesség, amelyet itt látok az önök körében, bátorít engem és azt hiszem, nem fogok másképpen járni, mint Széchenyi István, akihez ugyan ismét éppoly kevésbé tudom magam hasonlítani, mint Pindarhoz, — Széchenyi, aki azt mondta, aki őt távolról ismerte, szerette őt, aki megismerte, lohadt a szerellete, de aki azután nagyon jól megismerte, ismét visszatért első szeretetéhez. Talán sikerül nekem is az a varázs, ami Széchenyi Istvánnak sikerült. Nem kívánok

ves és kiváló vendégeinket!

Lelekes éljenzés fogadta Ferenc szép beszédét, majd a színpadra

Péchy Blanka

lépett, a Magyar Színház ünneplés művésznője, a szaválásnak Jászai Mari után ma legkiválóbb magyar művésznője. Három verset szavalt el (Szép Ernő: Hívójel: Kiss József: Ne üzzetek el!; Perez—Szabolcsi: Mőzestől bucsuzik az anyja) és tömören zengő hangjának tökéletes finomságokig árnyaló kifejező készsége, szuggesztív arcjátéka, ékesen beszédes gesztusai, kisugárzó intelligenciája, érzéskálájának színes csillósága úgy magyarázta be ezeket a tökéletes verseket a hallgatószívbe, mint a zene nagy virtuózai a nagy muzikusok zenei álmait. Le sem akarták eresztelni a színpadról, az ünneplés orkánja végeszakadatlanul zugott, végre is ráadást kellett adnia. Egy Advy-verseket szavalt még el (Senki élőnek ellen-sége) és nyugtalanul kereső művészelképől ideges tökéletes-séggel fakadtak fel Advy megrázóan igaz, komoran fenséges és fájdalmasan emberi szavai. — Utána még egyszer felviharzott a taps, Péchy Blanka bevonult Debreczen szívébe.

Az ünneplés elcsittultával frenetikus éljenzés és taps közepette megjelent az emelvényen Sándor Pál és a következő szabad előadást tartotta:

mást, minthogy egy órát töltsenek el jól a gimnázium javára.

Tisztelt hölgyeim és uraim, elsősorban legyen szabad megjegyznem, hogy én nem szeretem az ünneplést. Kikerültem egész életemben. Önök nem láthatták az utolsó években sem, hogy bármily ünneplésben lett volna részem. En gyűlölöm az ünnepléseket. Tudom, hogy az emberek hiuk és hogy az egyik embernek a másik fölé emelése hozta azt a sok szerencsétlenséget a világnak, aminek mi is tanúi vagyunk. Embereket nem szabad túlagósan ünnepleni. Az emberek gyengék és hiuk. En életemben törekedtem egyszerű maradni és talán hivalkodásnak látszik, de én visszautasítottam az életben minden kitüntetést, ami általában embert érhet, kivéve egyet, emberfarsaim szeretetét, tiszteletét és becsülését. En nem lettem, mint egyszerű zsidó, nemes, visszautasítottam annak idején a bárói rangot, amelyet nekem ingyenfelkínáltak. Amint látják (a gomblyuka mellé mutat), itt is csak egy zsebkendő van. (Derűtlenség.)

A fórumon, hölgyeim és uraim ott becsületesen harcoltam. Sebeztem az ellenfeleimet és engem it megsebeztek. Nem teszek szemrehányást a sebekért, amelyeket kaptam, azok sem veszik rossz néven, akik tőlem kaptak. Mindazok az urak, akik annak idején talán szívesen látták volna, hogy a világból egy jobb világba tünjek el, azok talán ma egész szívesen látják, hogy még életben vagyok. (Derűtlenség, éljenzés és taps.)

Az emberek nem is tudják, hogy ha ma gyűlölik egymást, holnap szerethetik is egymást. Elenk bizonyíték erre én vagyok.

Mert talán kezdetben, amikor a nemzetgyűlésbe beléptem, hát talán gyűlöltebb alak nem volt ott, mint én és ma bizony még a leg-szűlsőbb antiszemita is Pali bácsinak hívnak engem. (Derűtlenség és taps.)

En, hölgyeim és uraim, amikor a zsidókat megvédtém a nemzetgyűlésen, akkor nem a zsidókat védtém, hanem egy hazafias kötelességet teljesítettem, mert én tudom az én tanulságaim alapján, hogy a zsidóság mindenkor, amióta Magyarországon van — és azóta van, amióta Magyarország van — mindenkor meglette kötelességét. Voltak gazemberek közöttünk, többen, mint szerettük volna, voltak gyengék közöttünk, akik találhatók minden más vallásúknál is, de úgy amint megtették kötelességüket 48 ban, ahogy ezt az akkori generalisok elismerték, úgy megtették kötelességüket a kiegyezés után is, mert segítettek felvirágoztatni ezt az országot, segítettek olyan magaslatra felvirágoztatni, amelyet még meg sem ismertünk. Csak ma ismerem, midőn Jugoszláviából visszatérve azt látom, hogy a kultúreberek nagyrészét Jugoszláviában Magyarországra szolgaltatja. Odalent mindenütt a magyar szó otthonos, mindenütt magyar kéznek, magyar iniciatívának a munkáját látom. Örült a szívem, mikor ezt látam, de kötelességem megállapítani, hogy a legnagyobb része azoknak, akik ezt a kultúrát odavitték, zsidó.

En azt látom ebből, hölgyeim és uraim, hogy a zsidóságnak mégis lehet valami hivatása ezen a világon. Ha annyi gyűlölet, annyi évezredes gyűlölet nem tette őket tönkre, annyi évezred után itt állnak még mindig az ő hitükkel, akkor azt kell mégis magamnak mondanom: ennek a zsidóságnak van hivatása ezen a világon. Mert ha akár fajnak vagy nemzetnek tekintenek is minket, ime egész sora a nagy nemzeteknek eltűnt a föld színéről és a zsidó az egész világon létezik, ahol feketék vannak, ahol fehérek vannak, ahol rossz emberek vannak, ahol jó emberek vannak. Mindenütt ott vannak... mindenütt... mindenütt... Es ott, ahol vannak, ott azt látom tanulmányaimból, amelyekre valamikor ki fogok bővebben terjeszkedni valahol, azt látom, amit Werner Sombart, a híres antiszemita megirt — és itt az antiszemita fölé helyezte a tudóst, — hogy mint egy vörös fonál húzódik végig az összes nemzetek, az összes országok gazdasági életében, politikai nagyságában az, hogy ahonnan a zsidók elköltöztek, ahonnan a zsidókat kiűzték, ott szegénység, összeroppanás következett be, ott pedig vagy oda, ahova a zsidók költöztek, az az ország felvirul és nagygyá lesz.

Nem szeretnék erre kiterjeszkedni, mert nagyon messzire vezetne. Aki tudni akarja szét, olvassa el Werner Sombart könyvét. Nézzük meg azonban Spanyolországot, e hatalmas államot, mely összeroppan akkor, amikor a zsidóság kivándorolt; nézzük meg Antwerpen rövid történetét, amikor megengedte a zsidók bejöttelét... abban a pillanatban, amikor kitiltotta őket, visszacsúlyedt a semmisségbe; nézzük meg Amsterdam történetét, mely a zsidóság bevonulásával első emporiuma lett a kereskedelemnek és a gazdaságnak; Nézzük meg a nagy, hatalmas Angliát... semmi sem volt, amíg meg nem engedte a zsidóságnak, hogy bevonuljon. Azóta tudta Anglia kifejleszteni koloniáit,

amely koloniák a guvernőrök, a minnkások.

Tehát, hölgyeim és uraim, Werner Sombart megalapozta és Rassenprobleme állapítja ez az állami Kmoskó pitja most már egyszerre jötték ki s megállapít mta nagy Werner híres pénzügyi jelent meg két hogy igenis a z szépenyiséget inv pedig az ország hatalmát.

Ne higgyék, hogy mindég il rokat fogok mondani akarok az én álményei fogok fenni amit évek alatt rossz néven ne vegni fogok. pózt és feeseget, apróságokat, os kis mozaikot a az utolsó évek magammal fog vegek rossz néven szoktam tenni ezt a zsidó gimn azért, hogy vissból az apró tölyeknek egyike is lehet, visszardolgot a köv lássák meg, hogy len volt az az tünk az utolsó érdektelen és na (Halljuk, halljuk)

Husvét vasár monda nekem hogy menekülj éjjel el akarnak pusztítani. A m volt az én gye nyugodtan ot Csakugyan éjjel rom-revolvers a lakásomba. É Szívélyesen fel kövessem. öket revolverrel a k tak gorombák, volt a kézben. tettek egy autó mertem, kinek nem az övéké. len a három u digakézen. Mo való az, hiszen ladok el, de hát ságot jönak tal tani. Elmentün tombhoz is, de mint én, — ne Tiszteltette azt kerültem a Mar A podgyaszom motoztak, mi v — ami a legke a szivarjaimat felhat orakor a fogház terme Budapest krém tek kis cellám nyár, sötét volt két ismerős ur péntekig. Eddi tudott semmit. rős katona be kiabálva, hogy Az egyik elő a másik hátu ladjak. Kint di liert álltak a v vezelték dr. L nagyon szívese fogadott és azt egész életembe radikális volt be vagyok nek nyiben valami és neki módja lyezni, nagyon cniit. Erre az

amely kolóniákon zsidók voltak a guvernőrök, zsidók voltak a munkások.

Tehát, hölgyeim és uraim, Werner Sombart tudományosan megalapozta és úgy, amint a Rassenproblemet tagadja, megállapítja az antiszemita ügy, mint Kmoskó Mihály megállapítja most már, hogy a zsidók egyszerre jöttek be a magyarokkal s megállapítja az antiszemita nagy Werner Sombart, akinek híres pénzügyi története most jelent meg két vaskos kötetben, hogy igenis a zsidóság kizárása szegénységet involvál, befogadása pedig az ország gazdagságát és hatalmát.

Ne bízyjék, hölgyeim és uraim, hogy mindég ilyen komoly hurokat fogok pengetni. Amit én mondani akarok, az voltaképpen az én élményeim, de ha bele fogok fogni egyelműt abból, amit évek alatt tapasztaltam, azt rossz néven ne vegyék. En csevegni fogok, leteszek minden pózt és fecsegni, csevegni akarok, apróságokat, ostobaságokat, egy kis mozaikot abból, ami velem az utolsó években történt. Ha magammal foglalkozom, — ne vegyék rossz néven, rendszeren nem szoktam tenni — akkor teszem ezt a zsidó gimnáziumnál. Teszem azért, hogy visszamaradjon azokból az apró történetekből, amelyeknek egyike-másika élvezetes is lehet, visszamaradjanak egyes dolgok a következő korra is, lássák meg, hogy voltaképpen milyen volt az az élet, amelyet élünk az utolsó két évben. Nem érdektelen és nagyon tanulságos. (Halljuk, halljuk!)

Husvét vasárnap délutánján mondta nekem több barátom, hogy meneküljek hazulról, mert éjjel el akarnak fogni és elfognak pusztítani. A menekülés sohasem volt az én gyenge oldalam, tehát nyugodtan otthon maradtam. Csakugyan éjjel fél 3 órakor három revolveres ur bekopogtatott a lakásomba. Én nyitottam ajtót. Szívélyesen felszólítottak, hogy kövessem őket, udvariasan, a revolverrel a kézben. Nem voltak gorombák, csak a revolver volt a kézben. Udvariasan befűtettek egy autóra, rögtön megismertem, kinek az autója volt, — nem az övéké. Szemben ült velem a három ur, a revolver mind a két kezében. Mondtam nekik, mire való az, hiszen én egy sem szaladok el, de hát ők ezen apróságot jónak találták kézben tartani. Elmentünk Egri Aurél barátomhoz is, de ő okosabb volt, mint én, — nem volt odahaza. Tiszteltette azt a három urat. Így kerültem a Markó utcai fogházba. A podgyaszomat elvették, megmozgattak, mi van nálam, elvették — ami a legkeservesebb volt — a szivarjaimat és a cigarettáimat. Félfelhat órakor végre bevezettek a fogház terméibe. Ott találtam Budapest krémjét. Végül bevezettek kis cellámba, még nem volt nyár, sötét volt és ott találtam két ismerős urat. Ott maradtam pentökig. Eddig a családom nem tudott semmit. Penteken két vörös katona beszólt a nevelő kiabálva, hogy kövessem őket. Az egyik elől ment, amint illik, a másik hátul, hogy el ne szaladjak. Kint diszorség volt, spalliert álltak a vörös katonák. Elvezettek dr. Lászlóhoz. Dr. László nagyon szívesen, európai módon fogadott és azt mondta, hogy én egész életemben szabadelvű és radikális voltam és különösen be vagyok neki utálatos. Amennyiben valami kívánságom van és neki módjában van engedélyezni, nagyon szívesen meg fogja enni. Erre azt mondtam neki

Tisztelt uram, nagyon hálás vagyok a szíveségéért, de csak azt fogadom el, amit a főbbi társaimnak is engedélyez. Mi tizen-négy száznál is több lakunk barátságosan, turnusokban a szánk. Dohányozunk nem szabad, amit nekem mellőzöttna megadni, ha a többinek is megadja, szívesen elfogadom. Erre ő kivette a szivartárcáját és megkínált egy szivarral: Kérem megfogom engedni, hogy szivarra rágyújthassanak. Megkínált gyufával is. Én meg nagy élvezettel rágyújtottam. Nagy büszkén bementem a cellámba, ahol az első volt az, hogy mindeki szivott a szivaromból egy szippantást.

Ezután kikerültünk a gyűjtőfogházba, ahol barátságosabb bánásmódban volt részünk. Igaz, hogy tetvesek lettünk, ebből a bizonyos állatból, amelyet nekünk a bolsevikok örökségül hagytak, volt ott elég. Dr. László majdnem mindennap kijött oda hozzánk. Különösen díszes volt az a társaság, amely ott volt. Ott volt a főherceg fia, József Ferenc főherceg is. Allamforlak, tanárok, bankigazgatók, mágnások, szóval Budapest krémje. Rendszeren körül vettük László doktort és vitakoztunk vele. Arról, hogy milyen a bolsevizmus, jó-e vagy rossz-e? En egyszer ed mentem, valószínűleg panaszkodtam a bánásmódra, mire László azt válaszolta: Tisztelt uraim, gratulálni fogok magának, ha ilyen jó dologom lesz, mint önöknek most, ha a mi hatalmunk letűnik. Ebben igaza volt, mert minket nem akasztottak fel, csak ijesztgettek bennünket. Az a bizonyos költő államtitkár által beállított Danton-féle leírás, melynek az illető karrierjét köszönhettem, semmiképpen nem áll. Enni nem adtak ugyan, csak azt, amit hazulról hoztak, de akkor az otthon levő polgárok sem kaptak enniadót, ami volt, azt bizony behozták nekünk is.

Hogy elmondjak önöknek valamit arról az életéről a gyűjtőfogházban, hát megmondom, hogy életlennek legszebb négy hete az volt, amit a gyűjtőfogházban töltöttem. (Élénk derültség.) Önök ezen nevetnek és én nem nevetve mondom, hanem komolyan gondolom. — Soha olyan társaság, soha olyan szellemi torna, mint ott köztünk, akik ott bent voltunk. Soha olyan élvezetem nem volt, mint odabent. Ott volt például Rákosi Jenő. Hát, hölgyeim és uraim, önök nem ismerik Rákosi Jenőt a gyűjtőből. Képzeliék el kérem, azt hiszem, most már 79 éves, képzeliének egy 79 éves embert, aki olyan egyenesen jár, mint egy katona, akinek olyan szíve van, mint egy gyermeknek, akinek olyan feje, olyan esze van, amilyen ebben a korban bizonyára ritkaság, de én még fiatalban sem láttam ilyet, aki olyan tanult, hogy ahhoz képest én nagyon kicsinek éreztem magam. Ő például odaállt és két óra hosszat mesélt nekem a vörös tragédiáról. Hát mi is tudunk valamit a vörös tragédiáról, de úgy, mint ő, ezt senki el nem mondhatja. Ő mondta nekem azt is, hogy tizenegy vörös tragédia magyarrá fordítva ott van az ő fiókjában bezárva, tizenegy vörös tragédia magyar fordítása Rákosi-féle stílusban! Ez az ember nem félt semmitől a világon, olyan nyugodt volt ott, mint egy oszlop. Sokat láttam ott azok közül, akik később

hatalomra jutottak, sokakat láttam reszketni, hogy az életük véget ér, sok igen nagy embert láttam, akik igen hatalmasak lettek és akik akkor a bátorságukat nem találták meg. Igaz, hogy az egész polgárság fogva volt, terror alatt állt, nem volt szabad megmozdulnia. Igaz, de akik bent voltunk, tudtuk, hogy vagy... vagy! Mi tudtuk, hogy veszélyes játékok játszottunk ott, a teljes egyenlőség uralkodott ott, az én Huszár és Haller barátságaimmal egy pokrócon fekiüdtem és barátságosan beszélgettünk egymással. Amíg ott együtt voltunk, olyanok voltunk, mint a zsidók, mert amíg bent voltunk, a legnagyobb egyetértésben éltünk, de mielőtt kikerültünk, akkor vége volt a barátságunk. A zsidók is, ha rosszul megy dolguk, akkor együtt vannak, de mielőtt jól megy a soruk, máris összevesznek. (Derültség, taps.)

Ott volt az aranyos kedélyű Hegedüs Loránt, a volt pénzügyminiszter. Ennél szellemesebb, szellemetől sziporkázóbb emhert képzelni sem lehet. Tanulmányozta Marxot és előadást tartott nekünk a főhercegnék. Ott volt Berzeviczy Albert, aki nem hallotta még Berzeviczy Albertet, felolvastam — felolvasta például Gobineau Renaissance-át — az még nem hallott semmit. Az ideálok ideálja az ő felolvasása, Gobineau Renaissance-át, mikor elvittek a vörös pasasok, én vittem magammal, de elvittem egy másik könyvet is, Casanova legújabb kiadását. Érdekes ennek a két könyvnek a története. A Gobineaut, azt szépen, tisztán hazavittem, annak nem történt semmi baja. De a Casanovának a fele hiányzott, azt darabokra tépték. Érdekes jelensége ez az emberi léleknek. Az a gyönyörű Gobineau, az komoly volt, az nem arra az időre való volt. — Casanova az mindig megfelel.

Ott volt a fiatal főherceg, egy bécsi fiatalember, egy polgári módon nevelt fiatalember. Olyan piszkos gallért önk még nem látak, mint rajta volt (Nagy derültség), olyan piszkos, lekopott felöltőt még nem láttam, mint rajta volt. Én nem hiszem, hogy ott a gyűjtőben egy ember is olyan szerényen ekvipálva jött volna oda. Erről a fiatal főhercegről elmondhatom, hogy neki is volt egy meglehetősen kellemetlen leve. Ezzel éjjel fél 12-kor bement egy vörös katona hozzá, erősen felköltötte és ahogy felült, jó erősen ráütött a vállára és azt mondta neki: Hogy vagy, Habsburg?

Azután volt a fiatal főhercegnek még egy kis története, amelyben, mint rendszeren az ilyen királytörténetekben, nem a király mondta a szellemes dolgot, hanem a partnere. A főherceg különös előszeretettel hallott közgazdasági előadásokat. Tölem és Hegedüs Loránttól nagyon sokat hallott. Egyszer, amint ott ültünk, azt mondja: Ez a gyűjtőfogház nekem feledhetetlen emlék. Sokat ér nekem, hogy itt a társaságnak a krémjével így együtt lehetek. Azt mondja erre Sommsich, akivel

együtt fogták el: Fenség, nem ér többet, mint egy korona!

Ott volt egy érdekes ember, a mi házigazdánk, Bíró igazgató és Fleischmann, az ő adlátusa. Mind a kettő derék, becsületes ember. Mindent megtettek nekünk, ami csak lehetséges volt. Mikor arról kaptunk hírt, hogy le akarnak gyilkolni bennünket, akkor ő biztosított bennünket arról, hogy fegyverek állanak rendelkezésünkre és mi megvédehetjük magunkat. De biztosított arról is, hogy ha látja az előkészületeket, akkor minket egy mellékletön ki fog engedni. Fleischmann az ő partnere volt. Az emberi hálátlanság jele, hölgyeim és uraim, amidőn elmultak a veszélyes idők, akkor Bíró nem maradhatott meg a helyén tovább igazgatónak, és Fleischmann ellen fegyvelni vizsgálat indult, amelyből nagyon nehezen került ki. Mindazok a nagy urak, akik részben e két férfinak köszönheték biztonságukat, nem tettek semmit az ő érdekében. Ezt én már megjáram. Ez az emberi hálátlanság.

Az én hivatalomból, az én igazgatóim közül egyetlenegy sem látogatott meg a gyűjtőfogházban. Csak az én kisasszonyom, aki mellettem volt, az kijött hozzám, hozott szivart, cigarettát, olykor ételt. Ez a kisasszony zsidó volt. A másik, aki meglátogatott, a tartalék gyártnak, amely alattam volt, ennek a vállalatunknak a vezérigazgatója volt, egy keresztény ember. Más engem nem látogatott meg. Mondtam önöknek, hogy meglehetősen nyomorban voltam, pénzem, vagyonom nem volt. A bankból nekem nem adtak. Ismét egy keresztény ember volt, aki tízezer koronát küldött kék-pénzben. A küldeményt visszautasítottam, ami rossznéven is vett, de megmondtam neki, hogy nem tudom kériülhetek-e valaha abba a helyzetbe, hogy visszafizethetem. Csodálkoztam azon, hogy mind azok, akiknek annyit juttattam életemben, azok közül nem tördött velem senki, de senki. Ez emberi vonás, tisztelt hölgyeim és uraim és ebből az emberi vonásból megtanultam: aki halála számít, az homokra épít.

Talán megengedik, hogy elmondjak még egy pár apró dolgot, ha hosszú lenne, úgy is kihagyom a második részt. (Halljuk, halljuk!)

Egy barátom kérdezte ott egy halasi paraszttól: Bátyám, soká fog meg ez a rémséges uralom tartani? Azt mondta erre a halasi paraszt: Ócsém, a fejem lehet táncolni, de sokáig nem bírja! (Derültség.)

Érdekes viszonyunk volt nekünk az ottani fegyverekkel. Előadásokat tartottak nekünk, például egy zsebtolvaj, hogy hogyan lehet a tárcát kilopni. Ez ment így egy óráig és mi hallgattuk. Együnk megkérte, mutassa is meg, hogy csinálja, mire így felelt: Uram, közöttünk már elég nagy a konkurrencia, többet önöknek nem mutatok. (Derültség.)

Hegedüs Loránt akkor Kmetty professzor óráját, aki minden pillanatban az órájára

nézett, mint professzor és mindig cilinderben járt ott, — ellopatta. Rábírt egy fegyencet, hogy lopja el. Mikor ez a fegyenc felfelé ment. Kmetty pedig lefelé, akkor kapott egy lökést. Vigyázzon! — mondta, de már akkor az óra a fegyenc kezében volt és három napig nem adta elő.

Ez a fegyenc elmondta nekem a következő történetet: Rosszul csinálta a mesterségét, ami nagy szűgyen, megcsipték és bevitték a detektívönökhöz. Na Pista — mondta a főnök, nem szégyelled magad, megcsipetted magad! Te is ismered a mesterségedet? Nem vagy te zsebtolvaj! Épen arra vonult a muzsika, a detektívönök kinézett, ő is odament a háta mögé. Mikor a detektívönök hazakart menni, nem találta a tárcáját. Azt mondja, bizonyára csak ez a Pista lophatta el. Felhozatta a Pistát, aki így ment eléje: Kérem méltóztatik a tárcáját keresni? (Derűltség.)

Hát a mi életünk nem volt teljesen biztonságban. De hogy ha köszönhetünk valakinek valamit, ami még a nyilvánosság előtt nem volt pertraktálva, legalább az egyik nem, akkor köszönhetünk elsősorban Romanellinek, másodsorban és inkább ez az első, Krausz Simonnak. Krausz Simon akkor a Ritz-szállóban lakott és ott alkalma volt ezekkel az összes külföldiekkel folyton összeköttetésben lennie. Azonkívül meg voltak neki a kémjei is, akik jelentették, mi történik a bolsevikoknál. Mindenkor informálva volt és tényleg ahogy egyszer életünket komoly veszedelem fenyegette, akkor éjjel egy órákor keltette fel Romanellit, aki személyesen jött ki a gyűjtőbe és meggátolta azt, hogy ott vérengzés történjék.

Ez a Krausz Simon annyira szerény, hogy bizonyára bánatani fogja, hogy én ezt elmondtam; de én tartozom erről beszámolni.

Ott a gyűjtőfogházban Berzeviczy Albert kérdezte tőlem, aki mindig a póljaca szerepét játszotta (mennél nagyobb a veszély, annál jobb kedvem van): Mondd csak Pali, valóban a bensődből jön ez a jókedv? Bizony pedig a bensőmből jön. Hát mire alapított ezt, hát nem tudod, hogy az életünk veszélyben van? Hogyne tudnám, azonban az én 59 évemet (akkor csak 59 voltam), amit én éltem, azt az apauristen sem veheti tőlem el. Egy másik pedig azt mondta: De hát hogy ilyen nyomorulttan kell kiszenvetnünk, ez valami rémítő! Barátom — feleltem, nem mindegy-e, ha az Océánba vagy a falu pocsolyájába fulladunk? Ha megfulladunk, akkor már mindegy!

Köszönettel tartozom még két olyan férfinak is, akiknek a nevét ebben a pillanatban ki sem szabad mondani. Az egyik Weltner Jakab, a másik Göndör Ferenc. Ez a két férfi minden nap kint volt a gyűjtőfogházban. Egyszer ez a két férfi az öröket kicseréltette a vasmunkásokkal, mert megtudták, hogy ezek az örök bennünket le akartak gyilkolni. Ezt, tisztelt höl-

gyeim és uraim, nem tudom elfeledni, nem tudom elfeledni azokat, akik nekem jót tettek. Bár politikai ténykedésük ellenszenves volt, azonban emberi érzés az, hogy ha tudjuk, hogy azok akkor vigyáztak életünkre és megtartottak bennünket családunknak, akkor lehetetlen elzárkózni az elől, hogy ezeknek a férfiaknak köszönetnyilvánításomat ki ne fejezzem.

Azt tapasztaltam, ha az ember kilencenkilenc okos dolgot művel, de ha a századik számárság, akkor a világ elfeledi a kilencenkilenc akos dolgot és fényes előtérbe állítja, amit egyszer számarul elkövetett. Ezt lemosni nem tudja magáról soha.

Egy pénteken omlott össze a szovjet, sajnos, ezt nem tudom elmondani önöknek, mert egy kicsit hosszúnak találok. (Halljuk! halljuk!) Az első szerdán egy rendőrfőnök barátom jött be hozzám. Azt mondja nekem, egy pipa dohányt sem. Erre én elhatároztam, hogy — maradok, elhatároztam, hogy maradok. Ebben az időben az emberek gyakran eltűntek és azt mondták róluk, hogy öngyilkosok lettek. Egy közjegyzővel testamentumot csináltam, aztán visszavonultam a rács mögé, rendbehoztam két revolveremet és vártam. Ez a testamentum így kezdődik. Szeretem az életet, szeretem a természetet, szeretem a szép asszonyokat. Ha tehát valaki azt mondja, hogy én öngyilkos lettem, vegyétek tudomásul, hogy én az öngyilkosságot gyűlölöm, mert a leggyávább dolognak tartom a világon. Fel szeretném költeni az öngyilkosokat, hogy megbüntessem őket gyávaságukért. Ha tehát valaki azt mondja, hogy én öngyilkos lettem, mondják meg nekí, hogy nem lehettem az, mert sohasem voltam gyáva.

Ez a dolog abban az időben volt, amikor nem szöktem a fehér uralom alatt. A bolsevizmus alatt azonban egyszer meg kellett szöknöm. A bolsevista uralom összeomlása pénteken volt és szerdán volt nálam egy bolsevista, akivel egyszer jót tettem és hálás volt érte. Azt mondta, tudomást szerettek arról, hogy eljárt a szám. Igaz is volt, bár elég ritkán történik meg velem. Ajánlotta, hogy vagy rejtőzzem el, vagy menjek el. El is mentem és már a vonaton elmondta nekem Goda Géza, hogy pénteken összeomlik a vörös uralom.

Ez meg is történt. Egy paraszt, akivel Felsőőrnél átléptem az osztrák határt, kérdezte, mi újság. Azt mondtam neki, pénteken vagy úgy hiszem ma omlik össze a bolsevista uralom. Erre a paraszt visszanez és németül így szól: Dann werden wir die Leute mit einem Knüttel erschlagen! Hétfőn már olvastam a Presseben, hogy Felsőőrön a bolsevistákat tényleg így ütötték agyon.

Érdekés volt szombaton, amikor Wiener Neustadtba értem, bevitték a rendőrséghez és ott a fülem hallatára jelentették Szamuely öngyilkosságát.

Hétfőn ismét Budapestén voltam. El voltam iszonyodva,

amikor láttam a román katonákat Budapest utcáin.

Azután jött a Friedrich-kormány. Itt kezdődött Magyarország a legszomorubb uralom, amelyet el lehet képzelni. Mert ezek már nem bolsevisták voltak, hanem intelligens, elsőrangú emberek, akik az uralmat megalakították. De én itt politikailag semmi körülmények között sem fogok, még a kritikától is annyira, amennyire lehet, távol fogom magam tartani.

Ebben az időben egy embernek a kezében volt a hatalom, a politikai hatalom: a Lovásziban. Ha bir azzal az energiával, amellyel az államférfi-nak kell bírnia, akkor Lovász mindent tehetett volna, amit akar. Mi akkor — ami nem ismeretes még a köztudatban — Nagyatádi, Ugron, Heinrich, Vázsonyi a demokraták vezetője és Bárczy, mint a nemzeti polgári párt vezetője, a liberális akkori politikusok teljesen meggyeztünk, hogy egységes pártot csinálunk. Ugyanakkor Friedrich uralmon volt. Az utolsó pillanatban Nagyatádi attól tette függővé, hogy ebbe a pártalakulásba belemegy, ha Heinrich is résztvesz. Az utolsó pillanatban, mikor alá kellett volna írni az egyezséget, akkor Heinrich kugrott, utána Nagyatádi. Így történt, hogy akkor a reakciós irányzatnak nem volt semmiféle pártja és mi liberálisok szét voltunk oszolva.

Ez olyan momentum, amelyet eddig nem tudtak. Jelezni akarom ezzel, hogy nem kellett volna ennek a dolognak úgy folytatódni, ahogy most megértük. Ha akkor sikerül az az egységes konszolidáció, akkor a mi országunk sokkal előbb kiviekel a bajból. Akkor nem kellett volna polgárnak polgár ellen mennie, akkor nem kellett volna azokat a veszélyeket előidézni, akkor nem kellett volna lealacsonyítani a mi hazánkat más nemzetek előtt, nem lett volna szabad lekicsinyíteni ezt a nemzetet, amely amugy is elég kiésmény.

De ha megtörtént és kibontotta Friedrich a reakció zászlaját, ez talán az én bűnöm is, mert bevallom teljes őszinteséggel, hogy Vázsonyi tárgyalni akart Friedrichkel, de én elleneztem a tárgyalás felvételét a reakcióval. Talán okosabb volt a Vázsonyi álláspontja, de végre az enyémet fogadták el; meglehet, hogy rosszul tették.

Ha tévedtem volna, azt mondom: Péter, peccavi!

Ezután igen szomorú idők következtek, amelyről ma, amikor még alig világosodok, nem szabad beszélni. Egy szép napon, a hátam borzongani kezd, tisztelt hölgyeim és uraim, ha ezekre a dolgokra visszagondolok, megtudtuk, hogy egy szép napon felhívták a rendőrfőnököt a honvédelmi minisztériumba, megmondták neki, valószínű, hogy a fővárosban zavarások lesznek, vonuljanak ki és próbáljanak békés uton rendet teremteni. Amennyiben nem tudnának rendet teremteni, hát fogjanak el néhány embert, de gon-

doskodjanak arról, hogy egy-utat kapjanak kellő időben. Képzeltetik azt a felelősséget, ami rajtam, Vázsonyin és még néhány emberen volt. Megmondtuk, hogy ennek nem szabad megtörténni és elég az hozzá, hogy nagynehezen megakadályoztuk a zavargásokat.

Néhány hét múlva a kezünkbe került egy rendszeres jegyzőkönyv, amelyet egy ülésen vettek fel, amelyben már a nevek is ki voltak emelve, ahol Budapest egy tervszerű pogromot akartak csinálni. Az ülést elhalasztották azért, mert egy kisebb bizottságnak kiadták az ügyet, hogy stratégiai tervet csináljanak a pogrom kivételére. Mindezeket a tervet meghíusítottuk. Még nincsen elég világos arra, hogy hogyan és kik azok az érdekes emberek, akik által a legnagyobb erőfeszítéssel sikerült ezen áldatlan és hazánkra lealacsonyító csíny bekövetkezését meghíusítani.

Ebben az időben kellett Vázsonyinak nagynehezen menekülnie az országból, mert az élete egy pillanattig sem volt biztonságban. Én itt maradtam, az enyéim nem volt annyira veszélyeztetve, legalább is azt hittem, nem volt annyira.

Ugorjunk át bizonyos szomorú idők. Elkövetkeztek a választások. Mi csak a fővárosban működhetünk, a vidéken csak arra szorítottunk, hogy mi a kisgazda párt mellett foglaltunk állást, félve azt, hogy Magyarországon a magyar nép sohasem volt antiszemita, csak a svábok. A magyar ember sohasem volt antiszemita, neki a zsidó mindig szomszéd volt, jól éltek egymás mellett, mi tehát a kisgazdapártot támogattuk. Nem is vettem észre soha, hogy a kisgazdapártban, kis töredéket kivéve, kitörték volna az antiszemita velleitások. Azt is konstátalom, hogy ha a pártban megfelelő gerinc lett volna, meg tudta volna védeni a liberális gondolatot.

Én is felléptem, hölgyeim és uraim! Én láttam akkor, hogy védtelenül áll a zsidóság. Gyáva voltam, épp olyan gyáva, mint önök. Méltóztatnék elgondolni, én nem akartam megválasztva lenni én a lábamat nem tettem be a választási irodába, én egy fillért sem fizettem a választásra! Még lettem választva, csak egy szótöbbséggel.

Az én szerepem tulajdonképpen csak eddig van és be kell vallanom, tisztelt hölgyeim és uraim, hogy tulságosan sokat beszéltem magamról (Halljuk, halljuk), rá kell térnem arra, hogy voltaképpen kitől nyertem az erőt, hogy ezt a küzdelmet folytassam. Méltóztatassanak elhinni, soha az életemben nem állítottam, hogy én valaha még ilyen szerepre jutok és nekem kell a zsidóságért küzdeni. Egészen másokat láttam, akiknek előtérbe kellett volna állniuk. Én egészen szimpla, kereskedő voltam, nem végeztem egyetemet és az éjjeli órámban tanultam, hogy pótoljam a szükségesséket. De volt egy férfi előttem,

1922 február 14.
akitől én pénteken
akl az én idejében
rakomtam. A
tam azt az erőt
a harcot. És
püspöke, dr.
volt. (Hossza
taps, Baltazár
cegik ünnepli

„Nem engedtem
dortani, mi
áron!” — ez
tőle hallottam
sem? Manna
sítés, amely
muk sem leh
volt akkor és
dött a liber
ért. Ő ezt m
tam mindig
megengedte
de olvastam
jelent meg
fogalma sem
vástam. Ön
püspökének
teljes erős s
használ, velen
nélt olykor,
vele; olyan l
ezek, amely
volt. Nem c
Talan vissza
tudom... viss
amikor a wal
vallásuk mla
dolt a Berta
visszaemléke
dözésekre,
mátusoknak
Magyarorszá
valaha a refor
lőtebbek vo
gon, mint a
tebbek. Talán
ciókból kifoly
engem. Meg
Mérzes nyila
ha tudták v
volna őt, de
a mooskos á
fojt, helyéb
Buzdított m
engem. És
cen, a káivi
ralizmus fell
lett. Innen i
szág liberál
ide kell jönn
pontja anna
melynek zsid
ja. (Lelkes é

Még ma
uraim, ha vi
az időkre, v
ugy vagyok v
tekintenek,
tazár püspök
kor nem a
egyesen el
erőt, én, a
püspöktől k
vallásosabb
őt ismerem.
visszagondol
mikor édes
csolta össze
szagondoltam
doltam mag
nyörű szép
lgazir boldog
kaptuk azt
elvenni nem
dolunk mi,
gyunk vegy
dolatokkal v
azt az érté
ad, azt ősz
anom, azt
Ért is a pü.
is hála és
és Gómorát
oynon érzés
ban kapunk
de sehol a

akitől én példát akartam venni, aki az én ideálom volt, akiért én ragongtam, akitől én megkaptam azt az erőt, hogy felvegyem a harcot. És ez a férfi az önök püspöke, dr. Baltazár Dezső volt. (Hosszantartó eljenzés és taps. Baltazár Dezső dr.-t percekig ünnepli a közönség.)

„Nem engedtem magam elsdortatni, mint egy riatónk az áron! — ez volt az első, amit tőle hallottam. Mi volt ez nekem? Manna! Egy olyan erősítés, amelyről önöknek fogalmuk sem lehet. Ő is üldözött volt akkor és mindemellett kiüldött a liberális gondolatért. Ő ezt mondta és én olvastam mindig élvezettel azt, amit megengedtek, hogy megjelenjen, de olvastam olyat is, ami nem jelent meg és talán neki sincs fogalma sem róla, hogy én elolvastam. Önök ismerik az önök püspökének azokat a szeretetteljes erős szavait, amelyeket használ, velem szemben is használ olykor, mikor beszéltem vele: olyan Luther-féle szidások ezek, amelyekről Luther híres volt. Nem dicsért ő, de értett. Talán vissza is gondolt... nem tudom... visszagondolt akkorra, amikor a waldenseket üldözték a vallásuk miatt, talán visszagondolt a Bertalan-éjszakára, talán visszaemlékezett azokra az üldözésekre, amelyeket a reformátusoknak el kellett szenvedni Magyarországon... arra is, hogy valaha a reformátusok még győlétebbek voltak Magyarországon, mint a zsidók és üldözöttebbek. Talán ezen nemes tradíciókból kifolyólag értett meg ő engem. Meg is támadták érte. Mérges nyílak repültek ellene, ha tudták volna megfojtották volna őt, de ő szikla, amelyet az a moszkos ár, amely körülötte fejt, helyéből el nem toltatott. Buzdított mindenkor, ha látott engem. És mi történt? Debrecen, a kávinista Róma, a liberális fellegetvára, mentsvára lett. Innen indult ki Magyarország liberálisusának az útja, ide kell jönni és ez lesz a központja annak a törekvésnek, amelynek zászlóját Baltazár tartja. (Lelkes eljenzés.)

Még ma, tisztelt hölgyeim és uraim, ha visszatértek ezekre az idők, megvallom őszintén, úgy vagyok vele, mintha őrvénybe tekintnék, de ha az önök Baltazár püspökére tekintetem, akkor nem azédültem, mehettem egyenesen előre. Tőle kaptam az erőt, én, a zsidó, a református püspöktől kaptam az erőt. De én vallásosabb is lettem azóta, hogy őt ismerem. Mióta őt ismerem, visszagondoltam azokra az idők, mikor édesanyám először külszolta össze kezemet imára. Visszagondoltam ezen idők és gondoltam magamban, milyen gyönyörű szép dolog az a vallás. Igazi boldogság, aki hisz. Onnan kaptuk azt, amit az embertől elvenni nem lehet. Bármit gondolunk mi, akik filozófiával vagyunk vegyítve, akik más gondolatokkal vagyunk vegyítve, — azt az értéket, amit a vallás ad, azt ősz hajjal be kell vallanom, azt más nem pótolja. — Én is a püspöktől tanultam, ezért is hála és köszönet. Ha a világon széjjel nézek, látom Szodomát és Gomorát, akkor látom, hogy olyan érzést, amilyent a vallásban kapunk, olyan érzést sehol, de sehol a világon nem kapunk

De volt még egy pár világító fátyla. Ott volt elsősorban Apponyi Albert. (Lelkes eljenzés.) Önöknek fogalma sincs, hogy mennyi könyvet törölt le ez az Apponyi az ő szerény, de határozott fellépésével. Itt volt Rákosi Jenő (Lelkes eljenzés), aki egész életében konzervatívnak lett híresztelve, az is volt, ő kiállt teljes fegyverzetel, nem féltve életét, kiállt lapjában mindenkor az igazság mellett. Itt volt a primás, Csernoch János (Lelkes eljenzés), aki sohasem tagadta meg azt, hogy ő ezekkel a dolgokkal nem azonosítja magát.

Utánuk jöttek az új emberek. Jöttek azok, akik a marsalbotot a torniszterükben hozták. Jött elsősorban az a kis Drózdny. (Lelkes eljenzés.) Hát, hölgyeim és uraim, képzeljenek el maguknak egy csinos fiatalembert — hisz nemsokára itt fogják őt látni, mert a politikai harcra indul — aki először mert kiadni egy röpiratot, amikor avval vádolták a zsidóságot, hogy ő csinálta a bolsevizmust. Kiadott egy röpiratot: A bolsevizmus és a zsidók. Ő volt a legelső, aki a Házban a terror ellen fel mert lépni és megvédelmezte a zsidókat.

Utána jött a leghatalmasabb, a legideálisabb egyéniség, aki nemcsak tiszteletet, becsületet, hanem szeretetet is kivívott a rajongásig: Rupert Rezső. (Szűnői nem akaró lelkes eljenzés és taps.) Azt a hatalmas küzdelmet, amelyet vívott, én önöknek le nem írhatom: azt az üldözést, amelyben ennek az embernek része volt, azt még író tolla sem tudja leírni. Egyik éjjel másutt kellett neki aludni, mint a másik éjjel. Üldözött vad volt az ő meggyőződéséért és az ő liberális gondolkozásáért.

És ott volt az a katolikus pap, Glesswein (Lelkes eljenzés), nemes egyszerűségével, akit megbaboltak állásától, a Szt. István társulat igazgatója volt, de inkább ezt hagyta ott, mint meggyőződését, az ő liberális humanizmusát.

És itt volt, aki egy pillanatig sem habozott kezdettől fogva és aki résztvevett már előbb is a zsidóság védelmezésében, Ugron Csábor (Lelkes eljenzés) és világító fátyla volt egész mozgalmunknak.

Ezeket láttuk mi mellettünk. De nemcsak ők voltak azok, a kik megbabolták ezt az egész irányzatot, hanem a porhintés és azok a hazugságok, amelyekkel általában dolgozott. Láthaták teljesen tisztán már akkor, hogy ezt sokáig tartani nem lehet. Nem lehet egy nemes emblema alatt eltüntetni olyan dolgokat, amelyek ezzel az isteni emblémával azonosságban nincsenek, hanem annak épen ellenkezői.

Elsősorban tanultam talmudot, ami magyar fordításban megjelent (derültség), ne nevessem a zsidó uraim, azt hiszem, ha héberül is szó, önök sem sokkal többet tudnak, aztán tanultam bibliát, tanultam a zsidó történelmet, különösen a dr. Kohn Sámuelét és a Bernstein művét. Aztán néztem segítő társak után. Nehezen ment, sokan húzódtak, nem szívesen foglalkoztak

ezekkel a dolgokkal még a zsidók sem. Jobb csendben lenni, nem kell bántani, mondták. A zsidók mindig kissé óvatossá szoktak lenni. Az egyik segítő társam volt Mezey Ferenc dr. A közeljövőben fog megjelenni egy füzet, amelyben egy levelezés lesz köztem és egy erősen antiszemita budai közjegyző között, aki elsőrangú pozícióban van a budai társaságban. Ebben a levelezésben az első levelet még én írtam, az én művem, a többi level azonban Mezey Ferencé. Önök, ha akarnak egy veidratot latni, a zsidóság veidratát, jobbat, szebbet, tartalmasabbat nem fognak találni.

A másik segítő társam egy fiatal, heves ifjú, dr. Szabolcsi Lajos volt. Szabolcsi barátom egy nyugtalan, haborgó lélek, aki mindig a hátam mögött volt, ezt kell csinálni, azt kell csinálni, mondta, úgy, hogy végül azt sem tudtam, mit kell csinálni. Tanumányoztam az egyenlőséget, a zsidóság harcát, mely talán kissé túlságosan riad, de sokat tanultam belőle, mert sok becseset láttam benne.

Igy fegyverkeztem fel hónapokig, akkor jutottam oda, hogy első beszédemet el kell mondanom a képviselőházban. Hát én nem akarok most arról szólni, hogy mi előzte ezt meg. A feleségem, a gyermekeim, a barátaim, az ellenfeleim mind kérlelve kértek, hogy ne tartsak beszédet. Úgy nézett ki a dolog, hogy az a képviselőház okvetlenül felrobban, ha én most ott beszédet tartok. — Megvallom őszintén, talán életemnek a legrettenetesebb három napját életem át, mielőtt beszéltem. Sohasem fogom életemben elfelejteni, hogy mikor az első beszédet mondtam, főformán az utolsó öt percben, jutott eszembe, hogy a Jehovára appelláljak, a mikor beszédemet megkezdtem.

És mondhatom, hogy sok-sok harcot életem át, de annyira még nem vibrált bennem, nem azért, hogy velem valami történik ott, mert hátam mögött fűnek a duzzantuliak, a lehető legnagyobb antiszemita, azoktól én nem félttem. Én félttem attól, hogy a zsidóságot kompromittálni fogom, ha az én erőm gvenge lesz ahhoz, hogy keresztülhaladjék azon a rettenő folyosón, amely előtt áll.

Kérdeztem magamtól, mi voltaképen az a bátorság? Bátorság-e az, ha valaki nekimegy merészen az ellenségnek? Nem az-e a bátorság, ha valaki épen úgy fél, mint más, mert az embernek a természetében van, hogy fél, félt az életét, de ha látja, hogy szükséges, hogy neki kell menni, hogy nem marad más hátra, mint neki-menni és akkor ezzel a felfogásával nekimegy és küzd és nem bánja, ha ebben a küzdelemben elesik is? Ez a bátorság. Tehát a fej vezető a bátorságot. Én megvallom, nem vagyok az a bátor ember, akinek önök úgy messziről láttak, én magamban félttem, reszkettem, de tudtam, hogy ennek meg kell lenni.

Hölgyeim és uraim, az első beszédem után 297 fenyegető levelet kaptam. (Derültség.) Közülük volt egy, amelyet eltettem magamnak. Szépen, gyönyörű kalligrafával volt írva, úgy kezdődött, hogy „Kedves Pali bá-

csi”. (Viharos derültség.) „A beleidre nagy gúsztusom van”, és így tovább. Megjegyzem, hogy különös dolog, hogy ugyan ezen év szeptember havában, 1920-ban, beszédet tartottam a szocialisták, a Károlyi-forradalom megvédelmezésére s azóta soha egyetlenegy ilyen levelet többé nem kaptam. És amint látják, élve vagyok itt. (Viharos eljenzés és taps.)

Ezen küzdelmekben nekem, mint sokszor életemben, ha kelemetlenül érzem magam, eszembe jutottak azok a mesék, amelyek gyermekkoromban hallottam. Eszembejutott mindig az az egy — nem tudom már hol olvastam, nem tudom teljesen az összefüggést — hanem valakinek fel kell menni egy hegyre, azonban nem szabad hátratekintenie, nem szabad magát megszólíttatnia, nem szabad megszólíttatnia senkit, csak menni kell, menni, másképen elveszett. Ez volt mindig a fejemben, ez a gyermekmese. Nem szabad hátranézni, nem szabad elretenni semmitől!

És mi volt a vége? Elmondom önöknek egész bátran. Az, hogy én mertem a zsidóság igaz jogait megvédeni, respektust keltett. Az én ellenfeleim azt mondták, hogy igaz van neki, ha megvédi az ő vallásbeliét, őt meg kell hallgatni. És engem körülvettek akkor, körülvesznek ma respektussal, tisztelettel, sőt mondhatnám, hogy szeretettel. (Taps.)

Nem dicsékvésből mondom ezt el, hanem azért, hogy lássák azt, hogy a legjobb védelem, a legpraktikusabb dolog és a legbiztosabb út, ha az ember az ő véleményének bátran, tisztességes módon ad kifejezést, hogy ha megvédi azt az álláspontot, amelyen neki állnia kell és kiáll teljes széles mellet az ő igazsága mellett úgy, ahogy a reformátusok tették. Így kell a zsidóságnak is kiállnia széles mellet a maga igazsága mellett! (Eljenzés és taps.)

Rettenetes dolog, hölgyeim és uraim, bevallom ezt önök és az egész világ előtt, magyar embernek lenni és zsidónak lenni és egy másik magyar embertől kétségbevonatni látni azt, hogy mi magyar emberek vagyunk, magyar érzésűek vagyunk és mi szeretjük ezt a földet, hogy mi nem akarunk ettől megválni, hogy itt akarunk élni-halni és hogy kevesen vagyunk ma magyarok és mégis gyűlölnék, mégis üldöznék... miért?... politikai fegyverkezés céljából... Irtozatos gondolat ez, hölgyeim és uraim, amellyel én mainapság sem tudok megbabrátkozni, nekem hiányzik a logikus folyamat ahhoz, hogy mi más emberek lennénk. Hova... mit gondoltak, amikor kezdtek...? Hogy ez előnyére lesz ennek a kis államnak, előnyére itt és a külföldön, hogy fel fogják ezzel virágoztatni ezt az országot? Előtte ez teljesen értelmetlen.

Mi, zsidók, akik a múltban is teljesítettük hivatásunkat, Magyarország gazdasági életét tovább vittük, most kifelé hazudunk rendületlenül. Semmitsevitünk ki. Akarják tudni, hogy tünt ki? Utalnom kell arra a ret-

tenetes sok hullára, amelyet a szorbok találtak Mohács és Baja közt. Így tudták meg, hogy Magyarországon olyan rezsim van, amely a demokratikus és liberális követelményeknek meg nem felel.

Hába mondják, hogy mi vitük ki, mi tagadtuk és tagadjuk mindenkor. A tények maguk voltak azok, amelyeket eltagadni nem lehet és amelyeket hazánk szegényére a külföld igenis nagy mértékben kihasznál. Innen van az, hogy elvesztettük a világ szimpátiáját.

Mikor már jobb volt a pozícióm a Házban, akkor kezdtek jönni azok a bizonyos dolgok, amelyek már előbb is utaltam. Akkor jöttek azzal, amit már önként is tapasztaltam sokszor az életben.

— Ja, ha minden zsidó olyan lenne, mint Sándor Pál!

Ezt önként is ismerik nagyon jól. Ennél nagyobb szegényt a zsidóságra nem tudok, min ha nekem ezt mondják. P. dig fel-emelő érés, ha valaki ki van emelve, de a legnagyobb szegény, ha valakit kitüntetnek a többi rovására. Ismerik önként is, hogy minden kereszténynek van egy házi zsidója, minden arisztokrátának, minden zseninek. Ha ezeket összeszámolnánk, több jönne ki, mint ahány zsidó van Magyarországon.

Azután jöttek a szírehangok, hogy térjek át a keresztény vallásra. Voltak egyesek, akik kettségbe vontak, hogy ennyire zsidóvár van, ami ellen én természetesen tiltakoztam. Ezzel az áttéréssel kapcsolatban elmondtam egy mesét; nem is mese, hanem igaz. En mondtam el valakör Csernoch primasnak, amikor még kánonok volt. — Együtt voltunk meghíva Széll Kálmánhoz vacsorára. Akkor ő azt mondta: Adjatok ide egy pohár vizet, had kereszteljem meg ezt a Sándor Pált! Erre azt mondtam: Méltóságos uram, ez lehetetlen, én megmaradok zsidónak. Miért, uramisten, hát csak haladni kell az embernek?! Megmondom neked őszintén, elmondom egy mesét. Olvastam egy régi pergamenten, hogy volt valamikor egy híres jezsuita páter, annak volt egy barátja és avval elment az udvari bálra. De mindig dicsérte magát, mennyire fenséges, mennyire szép az, papnak lenni és mégis örülni az életnek. És ott figyelmeztette az a fiatal hölgy, hogy nézd, ott látsz nem borotvált, hanem szakállas férfiakat esuhában, hiszen ezek is jezsuita dresszben vannak, hiszen ezek nem élnek olyan jól, nincsen olyan pozíciójuk. Igaz, úgy van. Hát hogy lehet ez? Nálunk szükségesek a mártírok is, kedvesem. Mindegyik olyan, mint mi, nem lehet. Hát ha a haladás szükségessé teszi, hogy zsidók kitérjenek, én már csak megmaradok mártírnak. (Lelkes élejtés és taps.)

Mikor így ez szóba került egyszer a Házban, akkor elővettem egy lapot és felolvastam az én tisztelt társaimnak. Nagyon kopóra jött, — véletlenül volt a szobában. Nem más volt ez a lap, mint Prohászka püspöknek egy nyilatkozata. Ez a nyilatkozat pedig a következőképpen szólt, amint a városatyák közt

a városházán ő nyilatkozta: „Most már bátran lehet kezét szoritani a zsidókkal. Mert a boisevistákat és kommunistákat felakasztottuk, lecsuktuk, a galiciákat kidobták, a zsidók szemete kiterít, tehát a tisztességes zsidók maradtak meg csak!” (Viharos élejtés és taps.)

Én nem irigylem azokat, akik áttértek. Vannak köztük, akik szükségéből tették, de ki fogja elhinni, hogy meggyőződésből tették?

Most már kezd kialakulni az a nézet, hogy az áttértek rosszabb helyzetbe kerülnek, mint a zsidók. Lenézik őket — joggal. — ám vigyék sorsukat. Én nekik rosszat nem kívánok. Mi pedig, hölgyeim és uraim, viseljük tovább a mártíriumot! (Taps.) Ugy amint ezt évezredek óta tesszük s talán örök időkön keresztül fogjuk viselni. Mi, az Isten kiválasztott népe, mi az egy Isten vallók, a Tóra őrei és örökösei! Legió azoknak a száma, akiket emberi fanatizmus és vak ság ezer és ezer év során idő előtt megfosztott földi időzésüktől! Kinos mártírhallal! És az emberi bestialitásnak még mindig nincs vége! Nők és ártatlan gyermekek estek áldozatul, az utóbbiak még nem is tudhatták, hogy miért!

Megkérdeztem magamtól, miért... miért? Nem követtek el más bűnt, minthogy egy Isten imádták, azt a hitet vallották, a melyet Jézus és az apostolok is tovább adtak az emberiségnek! Miért? Nem tudjuk, csak Isten annak a megmondhatója!

Most azonban kérem az önként türelmet még egy negyed órára. (Halljuk!) Voltaképpen mi az az antiszemitizmus? Ezt a kérdést folyton fejszinen tartják. Mi ez? Mi lakik benne?

Azt mondják, hogy ez faj kérdése, en pedig azt állítom, hogy ez gazdasági kérdés. En merem azt aítani, hogy ha a hadoru vezetvelet utunk volna harmincezer visszateret katonának tisztességes anast, megnevezést adni, akkor Magyarországon antiszemitizmus nem lett volna. En ezt bizonyítani nem uoam, de látom és mondom, hogy amint az a bizonyos harmincezer ember megtartja elhelyezkedését, az antiszemitizmus mindig lejjebb és lejjebb száll.

Az antiszemitizmus Magyarországon betegségének egy jelensége és mint az előbb is kifejeztem, ha egy ország beteg, akkor keresik a betegség okait. Mi az első ok, amit keresnek? A zsidó. A diplomaták, katonák elrontották az egész dolgot. Aztán raboltak az egész vonalon. Kiraboltak egy vagyont a nemzetből. El kell simítani, valakinek bűnhődni kell, könnyebb dolog nincs, mint a zsidó! Azt az ország, mely ezt a betegséget nem tudja magából kidobni, az az ország elveszett, mert az üldözés kezdődik a zsidókon, folytatódik a papokon és az arisztokratákon és a vége az, hogy ember-ember ellen megy.

Mikor Galilei felfedezte a teleszkópot, volt ott neki egy tudós barátja, Cecaro Cremono, aki Aristotelesnek volt a lelkes híve. Ez a Cesaro Cremono a világot sem nézett volna bele a

teleszkópba, csak azért, mert félt, hogy valamit fog látni, ami az ő filozófiai dogmáját érinti és azt fel fogja fordítani. Így csinál az antiszemitizmus is, ahogy azt Eötvös Károly csinálta a nagy obstrukció idején. Odamentem hozzá: „Vajda, nem látod, hogy az országot szerencsétlenségbe kergetitek? Barátom — felelte Eötvös — én most nem akarok okos beszédre hallgatni, én most obstrukciót akarok. Most sem az antiszemitizmust akarják fenntartani, csak a hatalmat akarják, hogy az övéké maradjon.”

Az antiszemitizmus az én nézetem szerint ezek mellett nem más, mint kenyéririgység. De itt megint elmondok egy kis adomát, mely az életből való és amely megvilágítja azt egész terjedelmében:

Talán emlékeznek önként, hogy volt egyszer egy zsidó professzor, Baron tanár, a zsidó körház volt főorvosa. Rettenetesen goromba fráter volt. A gazdagokat megnyúzta, de a szegényeket ingyen kezelte. Baron egyszer megoperált egy szegény lengyel zsidó pajeszest. Ez felment hozzá a lakására, hogy megköszönje a szivességét, hogy megmentette az ő életét és azt mondta neki, hogy tanár ur, az életemet odaadnám, ha magáért valamit tehetek. Azt mondja Baron: Tudja maga, barátom, hogy maga nekem egy szivessége tehet? Kérem, tanár ur, mit tehetek? Vágassa le a pajeszét! Miért tanár ur? Mert az antiszemitizmust csinál! Az én pajeszem? Hiszen nem tudja senki, hogy én a világon vagyok, hát még a pajeszetről még kevésbé tudnak! Miért vágassam le? Mert az antiszemitizmust csinál! Az én pajeszem? Nem, tanár ur, maga csinál antiszemitizmust! Szemtelen zsidója, hogy mer maga beszélni! Ez a köszönet? Igen tanár ur, maga egy híres ember, maga jól operál, maga sok pénzt kap, maga elveszi a többi tanár kenyerét, mert maga többet tud, mint a többi! Maga csinálja az antiszemitizmust! (Viharos derültség.)

Elég az hozzá, hölgyeim és uraim, nem bírják el, hogy a zsidó is keressen. Ez az antiszemitizmus, amellyel le kell számolni.

Ezzel voltaképpen bevégeztem volna szabad előadásomat. De mintán kiírták a programra, hogy tanulmányok is vannak, hát legyen szabad két szóval a tanulmányokat is levonnom.

Hát én azt vélem, tisztelt hölgyeim és uraim, hogy nekünk zsidóknak szerényeknek kell lennünk, én azt vélem, hogy többet kell tanulnunk, mint más vallásbelieknek, hogy érvényesüljünk, azt vélem, hogy szorgalmasabbaknak kell lennünk, mint másoknak, hogy a baza javát szolgáljuk. De tisztességeseknek is kell lennünk. Az áldozatkészség eddig is megvolt, de még áldozni késszembeknek kell lennünk. Nem szabad oly szűkmarkunak lenni, mint vagyunk, ha nyomós dologról van szó, ha az ország érdekében van szó, lehetőleg tartózkodjunk és ezt főleg a fiataloknak mondom, tartózkodjunk a radikálizmustól. Csudálják ezt mások, akik ezt a luxust megengedhetik maguknak.

En erőszakot teszek magamon, amikor önként azt tanácsolom, mert azt kellene tanácsolnom, hogy ne legyen antiszemitizmus, hogy léhábak, lustábbak legyenek, hogy szücsédjenek vissza abba az állapotba, ahonnan az emberiség elődult, hogy a kulturát ne apolják, ne szerezzenek pénzt, ne legyenek szorgalmasak, mert az antiszemitizmus a szegény tanulatlan embert nem bántja addig, amíg tanulatlan, addig amíg szegény, csak akkor, ha felsőbb régiókba kerül.

Ha tehát én önként azt tanácsolom, amit mondok és önként megfogadok, akkor nyert ügyünk van, mert azok akik az antiszemitizmust tűznek zászlójukra, azok azt kívánják, hogy közönséges, kezi munkához alácsönnyedjenek le a zsidó és akkor meg fogják menteni az országot.

De én azt hiszem, mindamellett szükséges, hogy a támadó felületeket kissé apasszuk. Nos, először: ne akarjuk mi vezetni az országot! Próbáljunk most abba beleilleszkedni, hogy mi szerényen meghuzódunk, hogy ama keresztény polgártársainkkal, akik hivataly vannak az országot vezetni és ama keresztény irányzattal, az igazi keresztény irányzattal, a Baltazár-féle keresztény irányzattal, amely alatt én mint egyszerű munkás küzdeni akarok és fogok — ezen irányzatba itt illeszkedjünk bele és ne akarjunk mi vezető szerepet! Ne akarjunk mi kotillionokat, ne akarjunk méltóságos urak lenni, maradjunk mi egyszerű polgári zsidók, ez a legszebb erény, melyet Önöknek a mi hitünk ad.

Hölgyeim és uraim, nekem három elvem volt életemben és szeretném, hogy ha Debrecen zsidósága ezt a három elvet magáévá tenné. Ez a három elv: először: **Légy férfi és ne hitvány gyöngé háb!** Másodsor: **Hazádnak rendületlenül légy híve óh magyar!** és harmadszor: **Sómá Jiszróel, Adonáj Elauhónu, Adonáj echod!**

(Szólni nem akaró viharos élejtés és taps. Perecekig tartó lelkes kiáltások: Éljen Sándor Pál! Éljen Baltazár Dezső!)

Amint itt leirtuk Sándor Pál előadását, éreztük, hogy a holt betűk még csak megközelítőleg sem adják vissza ennek a nagyszabású előadásnak mindazt a ragyogó színet, közvetlenségét, melegét, erejét és impulsiv hatását, amellyel Sándor Pál előadása a szavakba életet varázsolat, hallgatóságával pár perc alatt a legbensőbb kontaktust megteremtette és a egysúlyosabb igazságoknak malonköveit is mint szines ékköveket csillogtatta meg, könnyedén, elegánsan, urí gesztussal és fölényesen. Sándor Pál előadása történelmi dokumentum, önállóan is hozzátartoznak az elmúlt évek történetéhez, de tiszta tökéletességgel csak az élvezhette, akik végighallgatta. Aki olvassa, azt lenyilgözi, örömközt és aggodások végtelenjei közt hullámoztatja a lelket, viharos tengeren csolnakáztatja érzelmeit, aki hallotta, sima tengerszem tükrén siklott tova könnyyedén, belekacagott a kék égbe és nem is vette észre,

hogy mélyeség
tyek vulkánok
dor Pál a le

A bék

Este fél kil
fnyesen ter
lakomát rend
község Sándor
A lakomán a
110 tagján k
Baltazár P
Degefele
nok, Márk K
csos, dr. M a
ügyész, dr.
tanácsnok, dr.
egyetemi tan
dor, kollégium
dős Károly
zeti igazgató
püspöki titká
komán P. E
kulturstély
nöje és meg
egyfelképve
ter Miksa
Simonné, L
Ritterstijn
csak ez a sz
A peccány
dr. Fejér F
czeni zsidósá
gére, Sándor
kező frappán
mondta:
A megható
kell leközde
felszólalok é
ket, tisztelj
perere sziv
Hálát mondo
nének, mind
igaz Istené
ismertünk fe
ször az egé
mondok a m
századoknak
tendők után
emelkedhet
háltak a szí
magunk köz
rosunk elők
lőbbjait, kö
lélekkben és
imponálóan
jünk által
övezett dr.
pök urát; m
hetjük azok
nem tántori
hető bajnoka
legnemesebb
igazi szabád
mel köszöni
melyéből
együtt és mi
külön, hogy
dáció dacára
logu polgár
nek bennün
közönn, ho
ümpejelék
vendékeink
dor Pált, S
nám mind
érezek, ugy
mondani!
minél jobb
vem érzés
vösbbe tud
érzéseket n
kifejezésre
hogy önk
ugy érezne
mint én és
nem is, de
banásai utja
mással azt
csillett, me
annyian egy
Mélyeség
reá, mint s
ugyanazon

hogy mélyeségek fölött jár, amelyeket vulkánokat rejtenek. Sándor Pál a legnagyobb debatte-

rek egyike, vasárnap a legnagyobb csevegők kevésszámú társaságának lett dísztagja.

A béke és szeretet lakomája

Este fél kilenckor a Frohmer fényesen terített éttermében lakomát rendezett a zsidó hitközség Sándor Pál tiszteletére. A lakomán a zsidó hitközség 110 tagján kívül megjelent dr. Baltazár Dezső püspök, gróf Degenfeld József főgondnok, Márk Endre udvari tanácsos, dr. Magoss György főügyész, dr. Vassáry István tanácsnok, dr. Lencz Géza egyetemi tanár, dr. Karai Sándor kollégiumi igazgató, dr. Erdős Károly lelkesképző intézeti igazgató, Fútó András püspöki titkár. Résztvett a lakomán Péchy Blanka is, a kulturstély ünnepelt művésznője és megjelentek a zsidó nőegylet képviselőiben Lederer Miksáné elnöknő, Oeiger Simonné, Léta Jánosné és Ritter Ignácné. A városára csak ez a szó illik: nagyszerű.

A pesztyénéli poharat emelt dr. Fejér Ferenc és a debreczeni zsidóság illesztis vendége, Sándor Pálra a következő frappáns pohárköszöntőt mondta:

A meghatottság erős adagját kell leküzdenem, amikor most felszólalok és arra kérem Önöket, tiszteljenek meg néhány percere szíves figyelmükkel. Hálát mondom a magyarok Istenének, mindannyiunk egyetlen igaz Istenének, akik mi zsidók ismertünk fel és hirdettünk először az egész világnak, hálát mondom a mai napért, amikor századoknál tetsző súlyos esztendő után végre szabadabban emelkedhetek a lelkek, doboghattak a szívek és amikor ime magunk között tisztelhetjük városunk előkelőségének legkiválóbbait, közöttük a tudásban, lélekben és testben egyaránt imponálóan hatalmas, mindnyájunk által hódoló tisztelettel övezett dr. Baltazár Dezső püspök urat, magunk között tisztelhetjük azokat, akik mind meg nem tántorítható, le nem dönthető bajnokai voltak mindig a legnemesebb értelemben vett igazi szabadelvűségnek. Örömmel köszöntöm őket és szívem mélyéből köszönöm nekik együtt és mindegyiküknek külön-külön, hogy a hivatalos degradáció, dacára tovább is egyenlő jogu polgártársaiknak tekintenek bennünket és eljöttek ide hozzánk, hogy velünk együtt ünnepeljék illesztis budapesti vendégeinket és ezek élén Sándor Pált, Sándor Pált! Ha tudnám mindazt, amit e névvel érezek, úgy amint érzem, ki mondani! — Azonban sajnos, minél jobban telve van szívem érzésekkel, annál kevésbé tudják ajkaim ezen érzéseket megfelelő szavakban kifejezésre juttatni. Szerencse, hogy önök mindannyian épen úgy érznek Sándor Pál iránt, mint én és így, ha szavakkal nem is, de szívünk azonos dobbanásai után megértjük egymással azt a hálás nagyrabecsülést, mellyel iránta mindannyian egyformán viseltetünk. Mélyeségek tisztelettel nézünk rá, mint gyenge fűszálak az ugyanazon talajból fakadt sűrű-

tölgyre, mint apró kavicsok az mással azt a hálás nagyrabecsülést, mellyel iránta mindannyian egyformán viseltetünk.

Hosszu időközön keresztül volt az egyetlen, ki az igazságtalan, fájdalmas, véresen igazságtalan vádak hömpölygő áradatával szembehelyezkedett bátran, merészen; egyedül Istenben és ügyünknek igazságában bízva. Persze, eleinte erőugyanazon talajból alakult haszen csapdosták azok a hullámok, de a hatalmas közsikla rendületlenül állotta a helyét. És talán semmi sem igazolja jobban és jellemzőbben a Sándor Pál kiválóságát, mint az a tény, hogy akit ez a nemzetgyűlés kezdetben meghallgatni sem akart, most ha beszélni áll fel a nemzetgyűlésben, általános csönd és figyelem irányul feléje, sőt még a folyosókról is bejönnek, hogy őt meghallgassák.

Mi zsidók, önkéntelenül is a modern Makkabeust látjuk benne, akiben Jüda bátorsága és hősiessége Simeon bölcsességével párosul és aki a békés munka, a gyűlöletmentes, szeretetteljes élet szentélyét akarja Magyarországon visszaállítani nemcsak zsidó hittestvérei, hanem összes dolgozó magyar polgártársai üdvére és javára!

És amikor most poharat emelek a mi kiváló vendégeinkre Sándor Pálra, kérve-kérem a Mindenhatót engedje, hogy ebben a régen hajdog és hatalmas, most a fájdalmas sebekkel, meggyötört szívekkel tel szomorú országban álljon el végre teljesen az ádáz gyűlölet és keljen fel a béke és szeretet boldog reményeket érlelő napja, hogy a Sándor Pálknak ne kelljen még tovább is védekezniök, harcolniök, hanem nagy tudásukat, hatalmas erejüket teljes egészében édes hazánk újjáépítésére, nagygyűlöletére irányuló áldásos munkájának szentelhessek, hogy Sándor Pállal együtt még mi is gyönyörködheszünk a békés termelő munkával, a munka eredményét biztosító példás jogrenddel és törvényisztelettel visszaszerzett és megint a Kárpátoktól—Adriáig terjedő nagy Magyarországon!

Ahogy elcsendesedett a nagy hatású beszéd után az éhenriadal,

Sándor Pál

Élt fel szólásra és mondta lelkesült hangon a következőket: Ahogy most az önök elnökét hallottam, eszembe jut a régi mese a Grál-lovagról, aki kiküldi az ő asztaltársaságának egyik tagját bizonyos feladatok az elvégzésére.

Ahogy itt a püspök urat látom, ez a kép jutott eszembe. A püspök ur, aki poltikával nem akar foglalkozni és teljesen csak vallásának él, a püspök ur volt az, aki képes volt megalkotni a legszomorubb időkben azt a kistársaságot, amely felvette a küzdelmet a reakció ellen. Ebben a társaságban minden egyes ember egy férfi. A püspök ur anélkül, hogy foglalkoznék po-

litikával, ott ülve mint Grál az ő asztalánál, kiküldi egyes tagjait feladatok teljesítésére. A püspök ur nélkül ez a társaság soha létre nem jött volna. Minden erő, amelyet mi kaptunk, innen sugárzott ki.

Debreczenből, a liberális-mus Mekkájából,

innen Debreczenből, ahonnan előbb csak egy gyöngye fény sugar hatolt mihozzánk, de mire hozzáért, nekünk, akik mellett álltunk, be kellett tartani a szemünket. És mégis láttunk! Ugy amint most itt a hóhegyek közt idejöttünk, nemcsak azért, mert az önök elnöke hívott és felkért, hanem azért, mert kívánunk ismét résztvenni Grálnak az asztalánál, a mi ideájunknak, Baltazár Dezsőnek. (Viharos éljenzés.)

Mi az utolsó napokban ki egyezés fölött tárgyaltunk, az ellenzék a kormányval. Tegnap este volt egy döntő küzdelem, amelynek folytatása mára halasztatott. Mert Bethlen gróf úgy képzelte el a jövő parlamentet, mint az egyiptomi szultán. Egyiptomban akartak parlamentet játszani abszolutizmus címe alatt. Elsősorban építettek egy gyönyörű palotát úgy, mint Budapestben. Ezt a gyönyörű palotát két részre osztották. Mikor teljesen be volt rendezve, akkor a szultán azt mondta: **Kormánypárt jobbra, ellenzék balra!** Erre az összes parlamenti tagok jobbra mentek. **Balra nem ment egyik sem.** Így képzelte el a mi miniszterelnökünk, hogy egy olyan választást rendez, amelyből az összes tagok csak jobbra fognak menni, de senkinek sem lesz bátorsága, hogy az ellenzék zászlot a kezébe vegye.

Hölgyeim és uraim, higyjék el nekem, az én számat hazugság még nem hagyta el, — ha van Magyarországon liberális-mus, akkor mi ennek a férfiaknak, Baltazár püspöknek köszönhetjük. Nincs az a tisztesség és becsülés, amelyet neki meg ne kellene adnunk. Önök nem tudják, mit követnek azal el, ha őt magasra emelik. Nem sok idő fog eltelni, hogy az egész ország visszhangzani fogja addig, amíg kollégái a feketeséghez, a sötétséghez közel voltak, ő itt állt, mint egy mozdíthatatlan szikla, átvá azokat a dübörgő villámokat, amelyekről azt hitték, hogy el tudják őt dönteni. Ő megmaradt ezen a helyen és meg fog maradni a liberalizmus azon a helyen, amelyen kell, hogy Magyarországon megmaradjon, mert körülöttünk csupa liberális, demokrata állam van, amely államok azonban egy Baltazár Dezsőt nem mondhatnak tulajdonuknak.

Én szívem mélyéből, szívem egész melegevel — és ha tudnám tetteikkel bizonyítanám ezt — nemcsak poharamat emelem Baltazár Dezsőre, hanem kívánom, hogy az Uristen amny boldog napot adjon neki, ahány jó percet szerzett ő nekem!

A környékig meghatott hallgatóság mámoros extázissal ünnepelte a beszéd után a püspököt és leglelkesebb hívát.

Dr. Freund Jenő szólalt fel ezután és Degenfeld gróftól köszöntötte az előbbi beszéddel

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Gyermekkorom óta bennem élő optimista életfelfogásom, a mai nap teljes diadalt ül, amikor a vörös uralom pusztulása és az oláh megszállás után országszerte lebecsmérelt, a külszin szerint ideig-óráig a legszélsőbb ugynevezett konstruktív irányzatnak behódolt Debreczen városában a fehér asztalnál együtt látok békés megértésben oly férfiakat, kik eddigi köz- és magánéletükben a tiszta testamentumi emberszeretethez és liberalizmusnak voltak hirtetői s propagálói.

Az elmúlt két év sok embernek lelkéből váltotta ki a kishitűséget, a lemondást és kétségbeesést. De ez nem kelthet csodálkozást, mert míg Európa háborút viselt más államaiban, a legkülönbözőbb irányú politika tényezői az összefogást és együtt működést, a megértő közös munkát tartották az újjáépítés egyedül lehetséges módjának, addig nálunk, az ellenségek gyűrűje közé szorított Csonka-Magyarországon a visszavonás átkos küzdelmei dúltak. Egy szélső gyűlöletben fogant és gyűlöletre támaszkodó irány vette egyedül birtoklásába a hatalmat s az anyagiakban s lelkekben köldüssé lett országban minden tényével arra törekedett, hogy a mit a múlt évtizedek arany vetetű szellemi és gazdasági értékében teremtetek, először lebombolják s a maguk eszmekörének megfelelő új-épitőmunkába kezdjenek. Nos hát e kettős céltól megdöbbenő sikert mutattak fel a bombolásban, de az újjáépítés szándéka a teljes esőd képét mutatja. A folyamatos forradalom forgószéle kapta fel azokat, akik a gyűlöletet tették a kormányzati politika irányító elvévé. Ez elv mellett nem is használhattak más eszközöket, mint amilyeneket használatba vettek, amelyeket szomorúan ismerünk s amelyeknek hatásaként jelentkezik az ország gazdasági és kulturális lerongyolódása. Az Oeneis háripiá dusan megrakott asztalok gazdag zsákmányára csaptak le emberarcu keselyűkként s rabolták azokat meg, — a magyar haza szűkös asztaláról azonban az utolsó morzsákat ragadták el s megfertőzték a köz- és társadalmi élet levegőjét a belső visszavonás miazmáival.

Ezekben a szomorú időkben csak kevesen voltak azok a férfiak, akik — gyakran életveszélyben — szembeszálltak a veszedelmes irányval, nem inogtak meg a gyűlölet ostromában, hanem egész férfiak bátorságával hirdették az emberi jog-egyenlőséget, minden magyar-nak közös jogát a haza imadásában s kötelességét az újjáépítésben. Csak kevesen voltak, a kik az állapotok kárhozatos hatását nemcsak felismerték, de hirdették is nem adták fel az ország jobb és szebb jövőjébe vetett hitet. Ezekből a rendkívüli lelki bátorsággal felgyökerezett kevesekből látunk ma itt sokat, amikor eljöttek, hogy a magyar nemzeti kulturának oltárán hozott áldozathoz a maguk lelki-tűzével járuljanak.

Joggal utjong fel az én optimizmusom és parancsolja vissza odufkba a lemondást, a kishitűséget s a kétségbeesést.

Engedjék meg tisztelt hölgyeim és uraim, hogy az itt — körünkben álló jelesek közül egy férfit emeljek ki, aki egy emberöltőn át szepkötlen és munkás politikai multtal, mint egyházának szerény, de legserényebb szolgálója, régi idők óta legfőbb világi méltóságának betöltője, mint hazájának, Istenének leglelkesebb imádója és szolgálója, s e két erény természetesen folyamánként, mint ember-társait lelkében átölelő ideális férfiú e nehéz időkben sem ingott meg, s háború nem is kiáltó külső eszközökkel, de egészen betöltötte nemes hivatását. Én a hazafiság, az Isten- és ember-szeretet inkarnációjaként felismert gróf Dégenfeld József, a magyar kálvinisták világi vezetőjére emelem poharamat!

Majd dr. Jakobovits József mondott frappáns köszöntőt Péchy Blankára, a magyar kultúra asszonyharcosára.

Ezután gyors egymásutánban hangzottak el a felköszöntők. Gyönyörű szellemi torna volt, eszmék, gondolatok, ötletek röpködtek a fehér asztalok fölött és fokozták a lelkes hangulatot. Dr. Brunner Lajos a jelenlévő hölgyekre. Szántó Sámuel Márk Endrére emelte mélyenjáró beszéddel poharát. Kardoss Albert a református kollégiumot és vezetőit köszöntötte ezzel a a remekbeformált beszéddel:

Tisztelt Társaság!
Hölgyeim és Uraim!

Debrecen és a kollégium a reformáció óta úgy össze van nőve, oly elváhatatlanul egybe van kapcsolódva, hogy nem lehet az egyikre gondolni, hogy az ember mindjárt a másikat is ne értsé, nem lehet az egyiket említeni, hogy a másikat a nevét is ki ne ejtsük. A századok folyamán a kollégium szinte szent fogalommal lett hiszen nemcsak Debrecen, hanem a magyarságnak jórésze innen kapta az ismeretek világságát, a tudományok fényét, a hit és erkölcs erejét. Századokon át kettős szent tűzet ápolta a kollégium, egyaránt lobogtatta a tudásnak messze világító fátylóját és gondozta minden nemes erénynek, hazafiság és emberszeretnek, a humanitásnak a szívmeligítő paraszait.

Hiszen még hol volt az ország az emancipációtól és recepciótól, mikor a kollégium már 1848 előtt megnyitotta kapuit nekünk zsidóknak, megnyitotta numerus clausus nélkül és helyet adott a zsidó diákoknak nemcsak az utolsó, hanem, ha megérdemelték, az első padokban is. De ez természetesen is; mert a tiszta tudomány és a még tisztultabb emberi érzésnek kettős oltára körül olyan nagy neví, oly dicső emlékü mesterek forgolódtak, mint Maróthy és Hatvani, mint Sárváry és Péczely, mint Lugossy József és Géresi Kálmán. És a kollégiumi szent oltárok mellett növekedtek a mestereknél még sokkal nagyobb és dicsőbb tanítványok, akik a magyar történelem és irodalom legfényesebb lapjaira irták nevüket, ott növekedett egy Csokonai, egy Kölcsey, egy Arany János, ott tanultak a Tisza Istvánok és Baltazár Dezők.

A kollégium a maga kettős

szent hagyományát, a tiszta tudományt és az emberi felvilágosodást nemzedékeken át megőrizte és híven őrizi most is, most, amikor eszabító, megvesztegető szép jelszavakkal ostromolja sok nemtelen törekvés, most, mikor a világságot homály, a szabadságot korlátozás, a szeretetett gyűlölködés akarta a kollégium szent falai között kirekeszteni.

De nyugodtak lehetünk: a kollégium régi erejében áll, régi fényében tündöklök. Kapuját erős kézzel, világos fejjel, nemes szívvel őrzi moslani vezetője, nagyérdemű igazgatója, Karai Sándor ur öméltsága. Meghajtóm a kollégium nagy multja, dicső hagyományai előtt minden magyar zsidó — azt hiszem nemcsak a magam, hanem minden hittestvérem nevében a háta és köszönet, az elismerés és hódolat zászlóját és meleg szeretettel, igaz tisztelettel üdvözlöm a kollégium nagyérdemű igazgatóját, Karai Sándor urat, az ő é demes munkatársait, a bennünket megtisztelt dr. Lencz Géza és dr. Erdős Károly tanár urakat.

Az Isten éltesse őket!

Alig csillapult el az éljenzés, a társaság sürgetésének engedve, percekig tartó tapsviharban

Baltazár püspök

szólt fel és mondta, amint következnek:

Mélyen tisztelt társaság,
hölgyeim és uraim!

Ugy gondolom, hogy szólhatok mindazoknak a nevében, a kiket kiméltóztattak tüntetni saját felekezeti körén kívül azzal, hogy a mai fényes alkalom részesévé tettek bennünket. Én, hogy valamennyire megháláljam ezt a kitüntetést, tanítással szeretnék szolgálni a tisztelt társaságnak, mert úgy gondolom, hogy a *kellő tanítás hiánya okozta tulajdonképpen azt, hogy a zsidó-kérdést, mint antiszemizmust folyton felszínen tartották.* A tanítás hiánya a keresztény oldalról, amely elmellőzi az önök igazságának azt az óriási tengerét, amelyre az ó-szövetség szerint Krisztus azt mondja: Nem jöttem eltörölni az igazságot, hanem betölteni!

A kellő tanítás hiánya okozta ezt önöknel is, mert az ó-szövetség szerinti írást önök sem ismerik jól. Ez okozta, hogy a *zsidó lélekbeli kihalt az ó-testamentum masszivitása,* mely vissza tud venni minden támadást, amely a keresztény oldalról próbálja megkisebíteni az ó-szövetségi írás szerinti meggyőződést. Én most megpróbálom önöket a legaktuálisabb kérdéstről az ó-szövetség megvilágításában megtanítani.

Nabukadnezár babiloni király megszállotta Jeruzsálemet és „elhurcolta annak összes fejedelmét és minden vitézeit, tízezer foglyot, az összes mesterembereket és lakatosokat, úgy, hogy a föld szegény népén kívül senki sem maradt ott.” Így írja ezt le a királyok könyve.

Felületes szemlélő szerint az történt, ami sokszor máskor a világtörténelemben: hogy tudniillik a győztes ellenség a legyőzött ellenséget rabszójra fűzi és elhajtja igavonó állatnak vagy még ennél is alantasabbnak: rabszolgának a maga hazájába. *Ahol vak vezér vezette a világtalanokat, ott így is történt.* Na-

bukadnezár azonban nyitott szemmel néző, világosan látó fejedelem volt. Keletnek nagy kultur-embere: aki kegyetlen szemének véraláfutásán keresztül is látta, hogy mire kötelezi őtet amak a *Bábelnek* a hagyományai, ahol először jutott eszébe az embereknek *tudománnyal építeni a földet olyan magasra,* hogy az égig érjen.

Nabukadnezár nem az igavonó baromnak alkalmas elemet vitte ki Jeruzsálembe, hanem a fejedelmeket, vitézeket, mestereket és pedig nem azért, hogy Judát meggyengítse, hanem hogy *megegyeztse kultur-embereket segítségével Sineír földjét.* Hatalmának tetőpontján is elismerte a prófétai mondás igazságát: *„elvéssz az én népem tudomány nélkül.”* A Nabukadnezár széles, magas, világos kulturalkörének fényes bizonyossága az, amit felőle Dániel próféta írt meg. Megparancsolta Akpenzának, az udvarmesternek fejedelmének, hogy „hozzon Izrael fiai közül előkelő ifjakat, akik minden bölcsességre eszsek és ismeretekkel bírnak és értelenek a tudományokhoz és akik alkalmasok legyenek arra, hogy álljanak a király palotájában: és tanítsák meg azokat a káldeusok írására és nyelvére.”

Ez a nagy stílusú fejedelem a maga népe, országa érdekében megbecsülte, első helyre állította még a leigázott rabszolgá-ország fiait is azért a *szellemi-erkölcsi értékért, amellyel a világszottság isteni ténye Izrael nemzetiségét meggyarapította.* Nem neheztelle származásukat, nem kifogásolta a vallásukat, nem csufolta ki a hazátlanságukat: csak egyet látott, ezért becsült és egyet hasznosított bennük: a szellem építő erejét. Ezt országa érdekében állónak tartotta.

Izrael ifluságát, kiknek élén Dániel, Miséel, Anániás és Azáriás képviselték és vezették Kélel szellemi arisztokráciájának főnökeit, rabmivoltuk mellett is *bele akarta olvasztani hatalmas birodalma életébe: megbecsüléssel és szeretettel.*

Nem numerus clausussal: a versenyt nem bíró erők degenerálásának eme szegénységi bizonyítványával, hanem numerus infinitussal: végtelen számmal a szellemi fejlődés, szellemi haladás végtelen számával dolgozott; ami egyedül képes szabad erőkifejtés, szabad verseny, szabad kockázat, tökéletesség felé szárnyaló ambíció, elismert érdem és tisztelt dicsőség útján nagygyá, erőssé, boldoggá tenni az egyes embert, a családot, társadalmat és az államot.

A Nabukadnezár belátása pogány belátás volt; de azért ennek a belátásnak a bölcsessége joggal leckéztetheti meg azt a belátástalanságot, amely *hamisan használt keresztényen céler alatt elválasztó vonalakat, korlátokat, akadályokat, tilalmakat, numerus claususos és botbűntetéses szegény paragrafusokat, a jogegyenlőtlenség és jogbizonytalanság intézményeit dobálta a krisztusi szeretet és isteni tökéletesség érvényesülésének útjába.* Mi ezzel a romboló szellemmel soha sem azonosíthatjuk magunkat. Nem csak egyéni meggyőződésből, hanem *hazánk régi jó hírnevének az érdekében*

is ott állunk elő, komoly, figyelmeztető és biztató tiltakozásképpen a jelen ellen a jobb jövő kapuja előtt. Tiltakozunk az ellen, hogy bennünket akár idehaza, akár a nyílt külföld előtt a kulturátlanságnak, s az ezzel járó gyűlölködésnek, egyenlőtlenségnek, erőszaknak szellemével, embereivel, pártjával, határozmányával és intézményével azonosítsanak. És biztatunk mindenkit, hogy a jobb jövő kapuja ki fog nyitni, mert a felvilágosult kereszténynek erős keze a Sándor Pálók erős kezével összefogva s a nagy igazságok elementáris erejével megacélozva nyitogatja.

Lehámozva erről a mai ünnepélyes alkalomról minden mellétkéntet, meg kell állapítani, hogy ez a nap a Sándor Pál érdemei elismertetésének és megkoszoruzásának a napja. Ezt a napot ettől a jelentőségétől elvonni nem engedem, mert az ő egyéniségében rejlő hatalmas kiválóságok ezt a leszöveget megérdemlik. *Én ime keresztényoldalról meghaltam előtte az elismerés zászlóját, önöknek, a zsidó hitfelekezet híveinek gratulálok egy ilyen tagért és kívánom, hogy az Isten ő által, hatalmas munkássága, harcai és küzdelmei által boldogítsa önököt és önökkel együtt a magyar hazát igen igen sokáig!*

A tenyügöző hatású, hatalmas beszéd után megújult a mámoros ováció. A felkesedés felkocogott hangulatában szólt fel Létay Lajos és köszöntötte Magoss Györgyöt, az igaz embert, a kemény jellemet, a tántoríthatatlan liberálist.

Márk Endre frappáns, ötletes felköszöntőben a zsidó hitközség két árnyalatának egyetértő munkásságát kívánta és az ezt biztosító előnkre, dr. Fejér Ferencre írtette poharát. A sürgetésnek engedve, felszólt

Dr. Magoss György

is és ezeket mondta:

Mélyen tisztelt hölgyeim és uraim!

Akik engem közelebből ismernek, azok jól tudják, hogy én a nyilvános szereplésnek nem vagyok az embere. Most sem azért szólok fel, mint hogy ha az én érzelmeimnek és gondolataimnak kívánok itt kifejezést adni, hanem erre a felszólalásra kényszerítenek, köteleznek azok a kedves elismerő szavak, amelyekkel szomszédom, Létay Lajos rólam megemlékezett. Én jól tudom, hogy azok, amiket ő én rólam mondott, a baráti érzelm által tülhajtottak. De ennek dacára engem, úgy érzem, hogy kötelez valani belső érzelem arra, hogy ezért köszönetet mondjak. De ha már ezt a köszönetet kifejezem és felállótam, engedjék meg nekem, hogy én szóval is kifejezzem azt, amit az önök kulturdelutánján és városraján való megjelenéssel hallgatólag akartam kifejezni. Az én megjelenésem demonstráció, egyszersmind protestáció is. Demonstrálni akartam hallgatóság megjelenéssel azt, hogy az önök örömeiben szívet-lelékkel osztozom. Demonstrálni akartam azt, hogy az a munka, az az anyagi áldozat, amit önök gimnáziumuk felállításához hoztak, egyszersmind a kultúra oltárára lerakott áldozat. De pro-

testálni is akartam jelenlésemmel azokat ellen, amelyek uraim, arra költött a felekezeti építék. Én abbantarttam meg a ismeretek elemi melyben velem zsidó hitvallású Sajnálattal nélküldős Sándort, akiformátus elemi ta a betűvetést együtt énekelte dr. Albert által, dírtott zsolárt, esületes zsidó, a letes keresztény. Mindketten mag és ennek a ma Magyarországn formán szolgálgyon rosszul e az az irányzat, utóbbi esztendő, amely a sgyar társadalmró fad után felek elválasztotta, M fejezést adtan, nekem, hogy mi le, ezt a pohar a magyar zsidó exponenséért, k jönséer eltörles zsidóság szövív haram Sándor ürtésék velem e kdia holdogsá

A komoly, kát tartalmazo hatást tett a h szőlásra emelk

Dr. Lén

egyetemi tanár nevében így vi vözlést:
Mélyen tiszte Eddigi életem tettem a liberá chez a kérdéshe dolátot. A mai sze lehet hason táns-katolikus Akkor a prot meg bűnbakna vezéreiket börtö lyára hurcolták népet, amely m szeretetében ut lett volna, am telt hazai földn nok és az a zsi náj jire! Az ur tán mondhatom volna, ha a ma készségről tan ott ne szerepet mult keserülésg lok, amikor m rettem volna, gyar kultura e dett gyermeke érintkezésben egymást megb ni. Én természet zsidó gimnazi szükségesszertis talán Sándor lgyok egy véle ennek létesítés dóságnak, a r és valláserköl letett áldozatn debreceni kollé sége részéről nek a kereszt tehát hadd je természetesen leg, mint egy turájú intézm szerény tagja, lézmenynek az

testátni is akartam az én megjelölésemmel az ellen az irányzat ellen, amely önököt, tisztelt uraim, arra kényszeríti, hogy ezt a felekezeti gimnáziumot felépítsék. En abban az iskolában tanultam meg a betűvetést és az ismeretek elemi megszerzését, a melyben velem együtt tanultak zsidó hitvallású gyerekek is. Sajnálattal nélkülözöm itt Hege-düs Sándort, aki velem egy református elemi iskolában tanulta a betűvetést és öcsémmel együtt énekelte a *Szenci Molnár* Albert által magyarra fordított zsoltárt. Az egyikből becsületes zsidó, a másikkól becsületes keresztény ember lett. Mindketten magyarok izig-veig és ennek a magyar nemzetnek, Magyarországnak érdekeit egyformán szolgálják. Nekem nagyon rosszul esik, engem hánt az, az irányzat, amely itt a legutóbbi esztendőben lábrakapott, amely a szerencsétlen magyar társadalmat annyi választó-fal után felekezetek szerint is elválasztotta. Mikor ezeknek kifejezést adtam, engedték meg nekem, hogy mikor poharat emelek, ezt a poharat emeljem fel a magyar zsidóságnak azért az exponensért, ki a felekezeti különbség eltorzításáért dolgozik, a zsidóság szóvivője: emelem poharam Sándor Pálra és kérem írítsék velem együtt az ő és családja holdagságára.

A komoly, súlyos igazságot tartalmazó szép beszéd mély hatást tett a hallgatókra. Majd szólásra emelkedett

Dr Lencz Géza

egyetemi tanár és a kollégium nevében így viszonzta az üdvözlést:

Mélyen tisztelt társaság!

Eddigi életemben bizonyosat tettem a liberáliszmus mellett és chez a kérdéshez fűzők pár gondolatot. A mai viszonyokat össze lehet hasonlítani a protestáns-katolikus összeülőközéssel. Akkor a protestánsokat tették meg bűnbaknak és papjaikat, vezéreiket börtönbe vetették, gályára hurcolták. Ismerem egy népet, amely mértéketlen hazaszeretetőben utolsó emberig kész lett volna, amikor a megszenlett hazai földről kiűzte a zsidók és az a zsidóság volt. Adonáj hite! Az ur mindent lát! Máltán mondhatom, hogy szerettem volna, ha a mai fényes, áldozatkészségről tanuskodó ünnepe ott ne szerepelt volna a közel-múlt keserűsége. Szeretethől szölok, amikor mondom, hogy szerettem volna, ha a közös magyar kultúra emelői felnevelkedt gyermekeink régi közös érintkezésben tanulták volna egymást megbecsülni és szeretni. En természetesen a magyar zsidó gimnázium létesítésének szükségességét elismerem és talán Sándor Pál jószívűvel vágyok egy véleményen, amikor ennek létesítését a magyar zsidóságnak, a magyar hazafiság és valláserköles élet oltására letett áldozatnak tekintem. A mi debreceni kollégiumunk vezető-sége részéről ennek az intézetnek a keresztelődje alkalmával tehát hadi jelentkezem én is, természetesen pusztán személyi leg, mint egy másik nagy kulturájú intézmény itt jelenlévő szerény tagja, mely másik intézménynek azt hiszem a létesít-

tendő gimnázium segítő-társa lesz. Az a szellem, amely tudásban, lelkesedésben a mai gazdag tartalmu estét betöltötte itt a fehér asztalnál is megnyilatkozott. Épen ezért, amidőn hálás köszönettel vagyok, hogy ennek a szellemnek a visszasugárzását belsőmben felfoghatam, és amidőn hálásan üdvözölöm azokat a vendégszereplőket, akik fényes sikert arattak, kívánom az intézmény minél nagyobb felvirágzását és éltetem az intézmény vezetőségét, az izraelita hitközség vezetőségét, hogy törekvéseiket kísérje minél nagyobb siker.

A temperamentumos, hatásos szép beszéd után Szántó Győző dr Balkányi Kálmánra ürített poharat, aki viszont azt a szellemet köszöntötte, amelyet 20 év előtt a kollégiumban szivott

Az adózók megjelenhetnek a felszólamlási bizottság előtt

Az adófelszólamlási bizottságok munkájának megkezdésével egyidejűleg az érdekképviseletek azt a kérdést terjesztették az adófelszólamlási bizottságok elé, hogy tekintet nélkül arra, vajon a felebbező kérte-e, vagy sem meghívását felebbezésének tárgyalására, a felebbezőt a tárgyalásra hívják meg.

Az előterjesztett kérelemre a bizottságok egyértelműleg a következő határozatot hozták:

Az adófelszólamlási bizottságok az adókötelest a jövedelemadóra és vagyonadóra vonatkozó törvényes rendelkezések értelmében mindannyiszor megidézék, ha az idézést felebbezésben kérte, valamint akkor is, ha felebbezése folytán akár az állított tényekre vonatkozó bizonyítékok előterjesztése végett, akár más felvilágosítás adása céljából szükségesnek találja E tekintetben a bizottságok úgy a kincstár, mint az adózó közönség jogos és méltányos érdekeit figyelembe fog-

magába. A felköszöntő dr Fejér Ferencet arra készítette, hogy a kollégium mai szellemét kifejező Karai Sándorra ürítse poharát, amire Karai Sándor emelkedett szellemű beszéddel válaszolt, élesen ostromozva a kurzus súlyos kinövéseit.

Végül mindenki Péchy Blanka-t óhajította hallani, aki beszéd helyett elszavalta Ady Endre egyik leghíresebb költeményét (Szeretném, ha szeretnének) és éjfél órán, pünödános hangulatban a halott nagy költő igazi lényét idézte fel a megbüvölt hallgatóság elé.

Emelkedett hangulatban oszlott széjjel éjfél után a társaság egy felejthetetlenül szép nap ragyogó emlékeivel szívében.

Sándor Pál és Péchy Blanka hétfőn délelőtt visszautaztak Budapestre.

ják venni. Miután pedig az említett törvények összeállítása a bizottsági tárgyalásról csak a nem érdekeltet zárja ki, természetesen, hogy az érdekelt felek a bizottságok tárgyalásain akkor is jelen lehetnek, ha megidézés szükségét a bizottságok fennforogni nem látván, őket meg nem idézték.

A bizottságok e határozata lényegében eleget tett az érdekelt ség kívánásainak. Csupán a kérelemnek azt a részét nem honorálta, mely minden felebbezőnek ügye tárgyalásának napjáról való értesítését kívánta. Így tehát azt ajánljuk adózó polgárainknak, hogy ügyük tárgyalásának a napja után érdeklődjenek, mert a tárgyaláson ebben az esetben a meghívásnak külön kérése nélkül megjelenhetnek s az előző erejével fejthetik ki azokat a sérelmeket, melyek őket adójuk esetleges túl magas megállapítása miatt érték.

Választási kormány Nagyatádi részvételével?

Meghosszabbítják a nemzetgyűlést?

Budapest, febr. 13. Bethlen miniszterelnök az ellenzéki politikusokhoz vasárnap levelet intézett, amelyben közölte velük a kormány választójogi engedményeit. Egyedül Andrássy Gyula nem kapott Bethlentől levelet. — Rassay Károly kijelentette, hogy *pártja a miniszterelnök levele után a javaslatot szemben a harcot feladja.*

Andrássy Gyula délben felkérte Gaál Gasztont, bírja rá Bethlent nyit válaszára, *mit tesz az esetben, ha a javaslatból nem válik törvény.* Bethlen azt válaszolta Gaál Gaszton utján, hogy *nem tehet eleget Andrássy kérésének.*

Az egységes párt

Ma este értekezletet tartott, a melyen a vélemény alakult ki, hogy az ellenzék figyelembe fogja venni az ország nehéz helyzetét. Amennyiben Apponyi feliratot terjeszt holnap a Ház elé, úgy deklarációjára az egységes párt nevében Rubinek István válaszol és a párt a felirat ellen fogtat állást.

Apponyi felirata

A nemzetgyűlés ülésének végén *ívet köröztek* a képviselők között, hogy kik járulnak hozzá Apponyinak a kormányzóhoz intézendő *felirati javaslatához*, a mely hangsúlyozza, hogy abban az esetben, ha a választójogi törvényjavaslat nem válik törvényvé, *csak a Friedrich-féle választójog alapján* ejthető meg a választás. Az ívet *Rassayék és Hallerék kivételével az egész ellenzék aláírta.*

Szilágyi Lajos ma kijelentette munkatársunk előtt, hogy a *pártok kivülkék egyedül is folytatják a harcot a javaslat ellen.*

Meghosszabbítás?

Ma híre járt, hogy a kormány mellett a terv mellett döntött, hogy *hosszabbítsák meg a nemzetgyűlés élettartamát* és a meghosszabbított ülések alatt tárgyalja le a nemzetgyűlés a *törvényjavaslatokról* szóló és a *választójogi törvényjavaslatokról* szóló. *A kereszténypárt álláspontja az, hogy nem obstruál,* mert

obstrukcióra nincs is szükség ahhoz, hogy a javaslatból törvény váljék. A nemzetgyűlés életének hátralevő 2 napja még arra sem elég, hogy minden párt részéről egy-egy szónok kifejttesse pártjának nézeteit.

Uj kormány a választásokra

Olyan hírek terjedtek el ma beavatott körökben, hogy a *választásokat már új kormány fogja intézni.* Az új kormány Bethlen alakítaná meg s a *kormányt a feltételül tagja lesz nagyatádi Szabó István.*

Parlament 48-as-párt

A nemzetgyűlés mai ülésének befejezése után Balla Aladár, Horváth Mihály és Mihalovics János nemzetgyűlési képviselők megjelentek Gaál Gaszton elnökkel és bejelentették, hogy a 48-as Függetlenségi Kossuth-párt, mint parlamenti párt megalkult.

Gaál Gaszton a bejelentést tudomásul vette.

Tavaszi öltönyszövetek Feldheim Gesztonál (Frohner-ház)

Bethlen a választójogról

Tízórás ülések lesznek

Budapest, február 13. A nemzetgyűlés mai ülésén Bethlen miniszterelnök beszámolt a kompromisszumos tárgyalások eredményéről. Ismertette a kormány engedményeit az állampolgárság, a helybenlakás és a 24 éves korhatár tekintetében. A négy elemi osztály jogcíménél a kormány az igazoláshoz ad kedvezményeket. Minden 30 éves nő, aki 6 elemi végzet, választójogot kap. A tikkosságot a kormány nyílt kérdésnek hagyja. A választási eljárás tekintetében hajlandó törvénybe iktatni az 1918. évi XVII. tc-t. Kéri a nemzetgyűlést, tegye lehetővé, hogy a nemzet a választásokba törvény alakjában mehessen bele.

Haller István nagyszabásu beszédben fejtette ki pártja ismert álláspontját a választójog kérdésében.

Elnök bejelenti, hogy 50-nél több képviselő a választójog tárgyalására tízórás üléseket kíván. Az indítvány fölött holnap szavaznak. Szabó József és Fáy Gyula felszólalásai után az ülés 2 órakor véget ért.

— Kossuth jubileum. A belügyminiszter leiratban értesítette a városi tanácsot, hogy a magyar-amerikai társaság Kossuth Lajos amerikai útjának 75 éves fordulójára országos ünnepséget rendez s az ebben való részvételre Debreczen városát is meghívja.

Legszébb kalapok FRANK EDÉNÉL.

MERKURIÓGÉP-VÁLLALAT. Irógépek, javítások és kellékek raktára. TELEFON-SZÁM 340.

Legolcsóbb árak FELDEHEIM és WEISZ posztókereskedésben Piac-utca 73. sz.

DOMLIT A mindenféle idágon páros
alagfényben való, ide-
gőz, szél, füst, levegő, víz,
szélben csak a R. A. N. F. A. I.
használatára, Bécs, R. A. N. F. A. I. Telefon 202.

A budapesti tőzsde

Zürichi zárlat: 0.80.
Budapest, február 13.

Értéktőzsde. Csendesen indult ma a forgalom. Röviddel a megnyitás után erőteljes üzlet felüldözött ki, főleg az arbitrázs papirokban. Délután a könnyebb papirokban 50-10, a nehéz papirokban 1000-1500 koronás áremelkedések voltak. Zárlatkor a bécsi árfolyamok hatása alatt a délelőtti nyereség egy része lemorzsolódott. Árak:

Magyar Hitel 1870-95, Osztrák Hitel 630-60, Jelzálogbank 305-20, Lezárt 770-80, Angol-magyar 740-36, Magyar-olasz 300, Keresk. bank 6600-700, Ált. takaréksz. 1000, Pesti hazai 24600-800, Borsod-Misk. 3300, Concordia 2990-110, Bpesti gőzm. 5500-600, Gizehla 2480-600, Viktória 7200-300, Beocsint 6000-6100, Bányász. és kohó 5300-250, Drasche 3975-4025, Ált. kösszén 16375-350, Salgó 5050-400, Urikányi 5850-6100, Ganz-Danub. 36500-7000, Ganz-vill. 5800-6000, Rima 1960-2050, Schlick 1020-1005, Lipták 523-35, Láng 1350-300, Egyesült fa 430-10, Brassói 4050-125, Lichtig 605-630, Hazai faterm. 1900, Násici 17100-8050, Országos faterm. 925-85, Spodium 2550-525, Klórid 3125-200, Karton 2675-575, Izzó 5475-550, Papír 2700-625, Cukor 18600-19200, Lámpa 2875-3000, Osterreich 700-780, Gummi 2525-650, Telefon 4000-175, Adria 6100, Atlantica 2525-550, Közuti 990, Dél-nyugat 1430-80, Levante 6500-600, Államvasut. 3925-4150, Trust 1950-1980.

A valutapiac az irányzat szilárd volt. Árak:
Napoleon 2360-2525, Pont 2840-2835, Dollár 655-660, Francia frank 5525-5562 és fél, Márka 340-335, Lira 3125-3090, Romanov 51, Lei 515-510, Sokol 1212-1216, Svájci frank 12550-12675, Kor. dinár 830-825, Bécsi 10 és egyenyed-9 és háromnegyed, Lengyel-márka 19 és háromnegyed-20 és egyenyed, Hollandi forint 240-241.

Az utóközvetítés a bécsi tőzsde hanyatlásának hírére az árfolyamok lemorzsolódtak, a hangulat azonban barátságos volt. Államvasut. 4175, Dél-nyugat 1450, Rima 2050, Salgó 5200, Ált. kösszén 10650, Bányász. és Kohó 5200, Lipták 535, Orsz. fa 975, Lichtig 635, Klórid 3200, Gummi 2600, Papír 2700, Ganz-vill. 5900, Ganz-Danubius 36000, Papír 2650, Brassói 4150, Spodium 2000. — A valutapiac az irányzat szilárd, a hangulat barátságosabb, Dollár 662, Márka 335, osztrák ezres 10 és egyenyed, tízes 10 és egyenyed, lei 510, szokol 1212, dinár 835, font 2840, francia frank 5562 és fél, svájci frank 126 és hétényolcad, lira 3125.

Esti magánforgalom.
Este 8 órakor jelentik: Az irányzat az egész vonalon elyengült, Dollár 664-665, Márka 336-334, lei 508-510, osztrák ezres 10 és fél-10 és háromnegyed.

Zürichi devizák:
Zürich, febr. 13. (Zárlat.) Berlin 252 és fél, Holland 190 és háromnegyed, Newyork 513, London 2220, Páris 4370, Milano 2455, Prága 970, Budapest 80, Zágráb 160, Varsó 15, Bécs 18, osztrák bélyegzett 8.

Terménytőzsde:
Az irányzat folytatódóan tovább szilárdult. A tengeri, az árpa üzlettel nem tartottak. Sörárnyában üzlet nem volt. Jegyzésél kiemelték: Zabban erős kereslet folytán az irányzat megszilárdult. Kenyérmagyokban a forgalom kissé meglehetősen. Buzában a forgalom 10-15 vagon; rozsban 20-30 vagon.
Árak: Buzá tiszavidéki 2510-50, egyéb 2510-30, rozs 1800-30, takarmányárpa 1800-75, kóles 1500-650, zab 1625-75, tengeri 2175-2200, repce 2800-950, korpa 1250-75.

Uj tb. főszámvevő. Mayer Jenő, az újonnan kinevezett tb. főszámvevő tegnap, Miskolczy Lajos főispán kezébe letette az esküt.

Captain Pedlow és Miss Taylor a gyermekvédelemről

A városháza dísztermében ma délelőtt 11 órakor szokatlanul nagyszámu, előkelő hölgyközönség gyülekezett össze Pedlow kapitány felhívására, aki megígérte, hogy Miss Taylorral, az amerikai vöröskereszt gyermekvédő osztályának magyarországi kiküldöttjével együtt előadást tart a csecsemővédelemről. — Megjelentek ezáltal azok is, akiknek áldozatkészsége és buzgó fáradozása a béke és a háború idején jelentékeny részét adta Debrecen jótékonyágának. Ott voltak a díszes közönség sorában:

Sass Béláné, özv. Lederer Miksáné, Szentkirályi Tivadarné, Majerszky Béláné, Bosznay Istvánné, özv. dr. Maizner Jánosné, Majerszky Mihályné, dr. Magoss Györgyné, dr. Hajnal Dezsóné, Darkó Jenőné, Sziklay Emilné, Huber Ferencné, Hubert Ottóné, Dorn Frigyesné, dr. Jósza Ödönné, Blattner Gyuláné, dr. Tankó Béláné, dr. Jakobovits Józsefné, dr. Rugonfalvy Kiss Istvánné, Zoltán Ödönné, Uhlarik Béláné, Uhlarik Lucy, dr. Láng Nándorné, Ady Lajosné, özv. Géressy Kálmánné, Frank Edéné, dr. Kesserli Lajosné, Deutsch Jenőné, Telegdy Szeréna, Balogh Istvánné, Maár Marzit, Suhajda Béláné, dr. Papp Ferencné, dr. Tóth Gyuláné, Balogh Elemérné, Létay Lajosné, Lukács Andorné, Ernst Vilmosné, Kovaliczky Antalné, Garda Dezsóné, özv. báró Fiáth Lászlóné, Engel Lászlóné, Meizels Vilmosné, dr. Hegedüs Jenőné, Rosenfeld Sándorné, Engel Ignácné, dr. Freund Jenőné, dr. Roncsik Jenőné, Hainál Sámuelné, Haiós Gézáné, Geiger Simonné, Rosenfeld Sándorné, Zoltán Ödönné, Rífter Ignácné, Fohn Józsefné, Lukács Andorné, dr. Szöke Aladárné, dr. Moskovitz Miksáné, dr. Gábor Jenőné, dr. Geiger Miklósné, dr. Strelinger Győzőné, dr. Fehér Mórné, Wiener Adolfiné, dr. Forbáth Ernőné, dr. Hahn Aladárné, Rosenberg Endréné, Bernfeld Sámuelné, özv. Balogh Sándorné, Geiger Vilmosné, Csanak Józsefné, özv. Ollinger Béláné, dr. Grósz Pálné, Farkas Andorné, dr. Kenyeres Elekné, Frank Izidorné, özv. dr. Nagy Sándorné, Wilhelms Emilné, dr. Balkányi Edéné, ifj. Riekl Antalné, Hochstädterné, dr. Engel Zsigmondné, Komlóssy Gézáné, dr. Sebők Ernőné, Stern Sámuelné, Szabó Henrikné, Halnagyi Józsefné, Bernáth Vincéné, Grausz Sámuelné, Frank Sándorné.

Tízennyolc óra után néhány perccel érkezett meg Miss Taylor és Pedlow kapitány. Ibrávi Alice, Lukács Sarolta, báró Fiáth Mária, dr. Zentay Pál, dr. Jókai István, dr. Kenyér Gyula kíséretében.

Először Pedlow kapitány szólalt fel. Üdvözölte a hölgyeket, akiknek ilyen nagy számban való megjelenése rendkívül megörvendeztetta és a jövőre való legjobb reményekkel töltötte el. Erősen elmondta, főként a gyermekvédelemről szóló beszédét, melyben minden társadalmi és minden más tevékenység mellett a gyermekvédelemnek minden erőbevonása a jótékony munkában.

Dr. Zentay Pál a dispensairek

őorvosa tartott ezután értékes előadást a csecsemőhalandóságról és a csecsemővédelemről, majd Miss Taylor beszélt a hölgyekhez, emelkedett hangon beszédében vázolta az amerikai csecsemővédelmi munkásságot és kitartásra buzdította a debreceni jótékony hölgyeket. Lukács Sarolta, vöröskereszties védnőnőnek a magyarországi csecsemővédelem feladatairól és módszereiről szóló nagyértékű ismeretese után az értékes előadás véget ért. Az egyes előadások ismertetésére még visszatérünk.

Baltazár püspök üdvözli Pedlowot

Pedlow kapitány debreceni tartózkodását Debrecen reformátussága is felhasználta hátajának és elismerésének jerovására.

A kollégium dísztermében tegnap délelőtt 10 órakor folyt le Pedlow kapitány ünnepése. A kollégiumi kántus Csokonai egy örökzöld dalával köszöntötte a belépő kapitányt, kit Baltazár Dezső püspök a következő beszéddel üdvözölt:

Kapitány ur! Tisztességet kívántunk tenni Önnek s az Ön kiváló személyében Amerika nagy népének köszönettel, hálával és ünnepélyesen.

Ez a kollégium születésétől kezdve négyszáz esztendőn át a felvilágosodottságnak és a szeretetnek, vagis azoknak a szellemi erkölcsi értékeknek volt a temploma és megvívhatatlan vára; amely erők naggyá, hatalmassá, a világ vezetőjévé tették Amerikát. Bármennyire le-vagyunk is most tiporva, bízunk benne, hogy ezek az erők újra naggyá fogják tenni minket is; naggyá az ilyen intézmények által, mint ez a kollégium és az által a szellem által, amely benne él. A köszönet és hála hozta össze ezt a gyülekezetet a hit és tudomány híres csarnokában Ön körül. Hála és köszönettel Amerika nagy népének az irgalmasságot, amit velünk cselekedett és Önnek a hősiességet és sok fáradságot, a mellyel mint áldott kezi apostol szent missziólat betöltötte.

Hálásan köszönjük mindazt, amit pénzben és anyagban Amerikától kaptunk. Nagyon kellett a segítség, mert a nyomorúság nagy, De azért nekünk feliebb való a segítségnek az erkölcsi értéke, a segítségben fénylő isteni lélek, amellyel Önök a hatalmas mélységből testvérként emeltek fel magukhoz és testvérként becsültek meg minket. Vegye Ön ezt erkölcsi értéknek ezt a feliebb becsülést természetesen mi fölünk; magyar lelvisztáktól akiknek hazománnyos nemünk a gazdag szolgálatot elvetni és a szegény szabadságot választani.

Teljesedlök meg Istennek minden testi és lelki áldása Amerika nagy népe felett és az Ön nemes élete felett Kapitány Ur, akit felénk áradó jóságáért szeretettel emlékeztetünkbe zárunk és imádságos érzéssel áldunk. Kériük, hogy tartson meg bennünket jóságában továbbra is.

Pedlow kapitány nagy tetszéssel és élénkséggel fogadott

válasza után a kántus gyönyörű éneke zárta be az ünnepélyt.

Pedlow a zsidó népkönyvtár

Vasárnap délelőtt 10 órakor a zsidó nőegylet öttagú küldöttsége tisztelgett Pedlow kapitánynál. A küldöttségben részt vettek Lederer Miksáné elnök, Füst Ödönné alelnök, dr. Hajnal Dezsóné, dr. Hahn Aladárné és dr. Sebestyén Lajosné. A nőegylet küldöttsége megköszönte Pedlow kapitánynak mindazt a jótélményt, amelyet a zsidó nőegylet jótékonyági akcióinak eddig is juttatott és megkérte, hogy tekintse meg a nőegylet által fenntartott népkönyvtár.

Pedlow kapitány nagy szeretettel fogadta a küldöttséget és kilátásba helyezte, hogy a közel jövőben újabb nagyobb adományt juttat a nőegyletnek. Egyben köszönettel fogadta a meghívást a népkönyvtár ebédjére is.

Délben 12 órakor Pedlow kapitány meg is jelent a zsidó nőegylet népkönyvtárjában, ahol éppen 110 gyermek ült ebédnél, 110 gyermek, akiknek arca kipirosodott és nekigömbölyödött két hónap alatt, amióta a nőegylet szerető gondozása alatt állanak. A gyermekek nagy éljenzéssel fogadták Pedlow kapitányt, a magyar gyermekek szerető pártfogóját. Egy gyermek verset mondott a kapitány tiszteletére, majd a rögtönzött kis ünnepély után megkezdődött az ebéd, amelynek felszolgálásában ezúttal három urilány: Keler Rózika és Irénke és Hász Lilike is részt vett.

Lederer Miksáné, Füst Ödönné, dr. Hajnal Dezsóné és dr. Hahn Aladárné kíséretében Pedlow kapitány sorajárta az asztalokat és a gyermekekkel elbeszélgetett a hölgyek tolmácsolása útján. A rózsásarcu, pöttömnyi apróságokat ölébe vette, megcsókolta és a kisebbeknek még az étkezésnél is segített, megtanította őket töltöttkáposztát enni. Felünnepelt a kapitánynak egy kis gyermek fájós szemé. Azonban ajándékeket adott a gyermekeknek Blaskovits egyetemi szemész-tanárhoz, aki majd megoperálja a gyermek szemét.

A gyermekek ebédtáni imájának meghallgatása után a kapitány legnagyobb elragadtatásának és örömeinek adott kifejezést a nőegylet munkássága fölött és a gyermekek éljenzése között eltávozott.

HIREK

Kerekes Mihály temetése.
Vasárnap délután temették el Budapesten Kerekes Mihály nemzetgyűlési képviselőt impozáns részvét mellett. A gyászszertartáson Rássay, Bárczy, Weiss Konrád, a nyitott sírnál Drózdny mondott beszédet. Kerekes holttestének vasárnap történt boncolásánál a halál okai szívizéhihiást állapítottak meg.

A Haltenyésző rt. megalakulása. A városi tanács mai ülésén Miszty Károly dr. bejelentette, hogy Budapesten 6 millió korona alaptőkével megalakult a Hortobágyi Haltenyésző rt. és igazgatóságai tagjai közé Márk gndrét és dr. Magoss György városi főgyógyezzt beválasztotta.

1922 február

— Csak igazságot eladni szereszek, órák kereskedők nagy gyűlést tart elhatározták, csak úgy vásároljanak egyénenként nem az eladók az igazságot igazolják szereszek, órák kereskedők felvetget, hogy a jövőreket, értéktartadni, minden tés kikerülése ványal lássák.

— Házasság. senfeld Gyuláné, d. u. 2 órakor sz. a tartandó nepélyére rokkóriseiket tisztelt Minden külön

— Nyomdász. Tegnap este anyagi és erkölcsben zajlott a nyomdászok Margit-fürdői zsufolóság telelancmultság, a sikerült tombony és a vidámtettek élénkítő, tünő muzsika, mellett reggel

— Az Egy. 11-én tartott relesén az időközött elnöki tiszt. János bh.-t, a ségre Furman totta meg. Ugy választmány t. 14-én, kelden d. tandó választm. hétéleg teljes s. lenni szivesked

— Rizs kiló. koronáért ka. mennyiségben dánkban. Mag. 13k Fogyasztás

— A nyomd. gyors segélye. leánygimnázium. Salvator-barak rettenetes ny. s ruhanemű gy. keztek enyhítő gyűjtött segély. zium Vörös K. 24 tagja vitte k. nyomorgóknak. Ernő leánygim. vezetésével. Az. szomorú kép ar. hogy újabb seg. nak el a barak. főgimnáziumba. tanárnak, a. egyesület taná. zetésével a gy. meg is indult és. tünő eredmén. idő alatt több. segélyezheti. ság a barakok. kókat. Főként a. ifjak buzógkod. dekében, akik a. hivatásukhoz k. lák osztani a r.

— Magyar Fogyasztási közleményei: rizs 58 és 62 nyitott káposz. gyümölcsiz 56 grammonként nyiségben kaph

— **Csak igazolvánnyal lehet ékszer eladni.** A debreczeni ékszerészek, óráskok és nemesfém kereskedők tegnap délután nagy gyűlést tartottak, amelyen elhatározták, hogy a jövőben csak úgy vásárolnak ismeretlen egyénektől nemes fémekeket, ha az eladók az értéktárgy származását igazolni tudják. Az ékszerészek, óráskok és nemesfém kereskedők felkértek a közönséget, hogy a jövőben, ha ékszerreket, értéktárgyakat akar eladni, minden esetleges félreértés kikerülése céljából igazolvánnyal lássák el magukat.

— **Házasság.** Kupfer Irén Rosenfeld Gyulával folyó hó 19-én d. u. 2 órakor Csapó-utca 25. sz. a. tartandó egybekelési ünnepélyére rokonaikat és ismerőseiket tisztelettel meghívják. Minden külön értesítés helyett.

— **Nyomdászok álarcos bálja.** Tegnap este a legfényesebb anyagi és erkölcsi siker jegyében zajlott le a debreczeni nyomdászok álarcos bálja a Margit-fürdői Munkás Otthon zsufolási tele tancsalmájában. A táncmulatság, amelyet kitűnően sikerült tombola, szépségverseny és a vidám maszkok tréfiái tettek élénkké, változatossá, kitűnő muzsika, pompás jókedv mellett reggel 6 óráig tartott.

— **Az Egyetemi Kör** f. hó 11-én tartott rendkívüli közgyűlésén az időközben megüresedett elnöki tisztségre Nyakas János bh.-t, a főtitkári tisztségre Furman Béla jh.-t választotta meg. Ugyanitt értesítjük a választmányt, tagjait, hogy a 14-én, kelden d. u. 6 órakor tartandó választmányi ülésen lehetőleg teljes számmal megjelenni sziveskedjenek.

— **Rizs kilogrammonként 56 koronáért** kapható korlátlan mennyiségben összes fiókárudáinkban. Magyar Köztisztviselői Fogyasztási Szövetkezete.

— **A nyomorgó barakkok gyors segélyezésére.** A ref. leánygimnázium növendékei a Salvator-baraktelep lakóinak rettenetes nyomorát élmiszerek ruhanyújtásával igyekeztek enyhíteni. Az összegyűjtött segélyt a ref. főgimnázium Vörös Kereszt egyesületének 24 tagja vitte ki a szerencsétlen nyomorgóknak. Hettesheimer Ernő leánygimnáziumi tanár vezetésével. Az ott eléjük tárult szomorú kép arra indította őket, hogy újabb segítséget juttassanak el a barakklakóknak. A ref. főgimnáziumban Váry Sándor tanárnak, a Vörös Kereszt egyesület tanár-elnökének vezetésével a gyűjtés e hó 13-án meg is indult és pedig olyan feltűnő eredménnyel, hogy rövid idő alatt több ezer koronával segélyezhető a gimnáziumi ifjúság a barakkokban nyomorú lakókat. Főként a vöröskeresztes ifjak buzgólkodnak a gyűjtés érdekében, akik a gyűjtött segélyt hivatásukhoz képest ki is fogják osztani a nyomorgóknak.

— **Magyar Köztisztviselői Fogyasztási Szövetkezete** közleményei: Fiókárudáinkban rizs 58 és 62 koronáért, savanyított káposzta 22 koronáért, gyümölcsíz 56 koronáért kilogrammonként nagyban mennyiségben kapható.

— **Propaganda előadás a Máv. gépjavitó műhelyben.** A Debreczeni Székely Társaság nagy buzgalommal folytatja azt a nemes kulturmunkáját, melynek célja ébren tartani a lelket országunk integritása iránt, egyben pedig alkalmat és módot nyújt kiváltképpen az iparosoknak és munkásoknak hasznos ismeretek elsajátítására. E hó 12-én vasárnap a délelőtti órákban a Máv gépjavitó műhelyben rendezte hatodik propaganda előadását, amelyen a munkásokon és családtagjaikon kívül a városból is sokan megjelentek, akik Kabai műhelyfőnök és a rendezőség által meleg fogadtatásban részesültek. A műsor az „Egyetértés” zenekara által eljátszott nyitánnyal kezdődött, mely után a gyengélkedő dr. Tankó Béla helyett dr. R. Kiss István egyetemi tanár tartott érdekes és tanulságos előadást a munkásságnak a vörös forradalomban való szerepléséről s Erdély gazdasági jelentőségéről, amelyet a közönség élénk tapssal jutalmazott. Majd Peleskey Sándor hitanhallgató váltott ki nagy tapsot „Csiki Balog Mózes” című szép versnek művészi szinten való elszavalásával. Záradékként az „Egyetértés” zenekara adott elő magyar dalokat köztetszessel. Jövő vasárnap d. e. 11 órai kezdettel a propaganda előadás folytatódik. Ez alkalommal Thuróczy István tart előadást „A nemzeti eszme és a munkásság” címen.

— **Magyar Köztisztviselői Fogyasztási Szövetkezete** közleményei. T. tagjaink b. figyelmét felhívjuk a m. kir. Pénzügyminisztérium 18.322/1922. sz. rendeletére, melyet kivonatolva az alábbiakban közlünk: „Sürgősen hívja fel mindazokat az igényjogosultakat, akik a kedvezményes áru tűzfajárándóságaitat mindeztideig nem vették át, legkésőbbben az 1922. évi február 25-ig vegyék át, mert az ez időn túl jelentkező ilyen igényjogosultaknak a kedvezményes áru tűzfajárándóság már nem fog kiadatni, a kedvezményes áru tűzfajára való igényjogosultságot az illetők elvesztik és az így önhibájukból kifolyólag természetben fel nem vett kedvezményes áru tűzfajárándóságáért készpénzmegtérítésben nem fognak részesíttetni. Budapest, 1922. évi január hó 27-én. A miniszter rendeletéből Tószegi sk., miniszteri tanácsos.

— **Tarka Könyvek az ifjúságnak.** Ezen a címen indult meg nemrégiben egy új könyvkiadó-vállalat, melyet néhány lelkes író és pedagógus alapított azaz a célzattal, hogy az ifjúságnak válogatott jó és mai körülmények között igazán olcsó olvasmányokkal szolgáljon. Vezérelvök, hogy ami igazán szép és klasszikus, az egyaránt való fiatalnak, öregnek; fiúnak, leánynak. Sőt csak az való az ifjúságnak. A legjobb, legszebb, legderekabb. Az eddig megjelent I. sorozat 10 füzeté Thompson világhírű állattörténetét, Korolenko szibériai történetét, Rosegger gyermekkori rajzeit, Lagerlöf: Nils Holgersenjét, Lamb: Odysseusát, Tábori Garabonciását, meséket, indiánus-

históriákat tartalmaz. Minden füzet tele eredeti illusztrációkkal. Gondos szülők, akik törődnek azzal, hogy gyermekeik mit olvasnak, nyugodtan adhatják ezeket a könyvecskéket a fiatalság kezébe. Érdekesekek, szépek, lebilincselők és mégis a legmaradandóbb morális hatást gyakorolják az olvasóra. Könnyen fölveszik tehát a versenyt a sokat szidott, de épen érdekfeszítő tartalma miatt sokat olvasott szennyirodalommal. A rendkívül terjedelmes kötet ára bekötve 160 korona és 15% felár. Beszerezhető Hegedüs és Sándor rt. könyvkereskedésében.

— **600 korona** egy pár valódi bőrlábszárvédő. Feuermann bőrröndös, Piac-u. 44.

— **A hölgyközönséget tisztelettel értesítem,** hogy a legújabb női szalmakalap modellek megérkeztek és a formálások már megkezdtek. „Turul” női kalapgyártás, Piac-u. 32.

— **Hogy az ülő életmód** kellemetlen következményeit elkerülje, ne mulassa el időközönként néhány napon át reggeli előtt egy pohár Hunyadi János keserűvizet inni.

— **Előnyös feltételekkel,** törlesztésre is készítek fogkoronákat, műfogakat, töméseket Brill fogműterme, Piac-u. 72.

— **Harisnyákat,** kötött blousokat a legolcsóbban készítek Benyás harisnyagyára. Üzlet: Piac-u. 18.

— **Margitfürdő és vízgyógyintézet** kellemesen fűtve, állandóan nyitva, egész nap nők és férfiak részére.

— **Bőr-butorokat** festek és javítok. Szántó kárpitos, Zugó-utca. Telefon 11—19.

Figyeljen az órákra!

és meggyőződik, hogy mindenkinél olcsóbb az

Apollo divatáruház

Plac-u. 67. Miklós-u. sarok.

Angol gyapjuszövetek	K	800-161
Legfinomabb costümszövet	»	700 »
Tiszta gyapju ruhaszövet	»	350 »
Selymek ruhára	»	350 »
Gyapju bluzok	»	700 »
Vásznak és zseherek	»	100 »
Kartonok minden színben	»	110 »
Férfi ingek	»	400 »
Női ingek	»	250 »
Női garnitúrák	»	450 »
Női harisnyák	»	80 »
Férfi harisnyák	»	40 »

teljebb. — Mindennemű piperecikkek nagy választékban kaphatók.

SZÍNHÁZ.

Színházi iroda hírei:

Kedden B) bérletben Rip-Rip kerül színre.

Kéri Szántó Imre csütörtökön, 16-án magyszerű műsorral a Zenedében Chopin est. Jegyek a Méliuszban.

Hollay Kamilla, Dán Norbert és Mihó László vendéglátékával ma utoljára a Lilike kalandja táncos, énekes szkeccs, írta Harmath Imre, rendezte Dezső Alfréd, zenéjét Losonczi Dezső a Vigszínház-mozgóban.

Az idei szezon legjobb mozi-szkeccse a Lilike kalandja ma utoljára a Vigszínház-mozgóban.

Jön Abránd és valóság. Biró Lajos „Serpolett” című regé-

nyéből irt filmjudozság a Vigszínház-mozgóban.

Sátán cimborái, amerikai kalandortörténet 5 felvonásban és Neptun leánya (Tul az óperencián) fantasztikus amerikai filmjáték 7 felvonásban ma az Apolló műsora.

Lady Hamilton élete és szerelmei H. V. Schumacher világhírű regénye filmen. Monumentális filmregény, történelmi nagy francia forradalom idején Londonban, Nápolyban, a szicíliai partokon és a tengeren. A főszerepben Liane Haid, csüttörtökön mutatja be az Apolló.

SPORT.

Készül az ezüstlabda. Több ízben megemlékeztünk már a DKASE-nak immár országosan ismert nagyszabású tervéről, az ezüst labdaról. Legutóbb megírtuk, hogy a DKASE a nagy értéket képviselő díj ajándékozását a kereskedő világot magában foglaló Debreceni Kereskedelmi Csarnok vezetésétől kérte. A Kereskedelmi Csarnok a februári választmányi ülésén foglalkozott a KASE kérelmével és gyönyörű sport-szeretetről és áldozatkészégéről téve tanuságot, egyhangú határozattal hozzájárult a kereskedő sportegyesület kérelmének teljesítéséhez. Az ezüst labda a „Debreceni Kereskedelmi Csarnok Díja” címet fogja viselni. A részletes prozódáció kidolgozása, valamint a bámulatos kivitelűek ígérkező ezüst labda elkészítése rövidesen megtörténik.

Fővárosi eredmények: Nálunk még hatalmas hó takarja a pályákat és még hetekig szó sem lehet futball játékról. Budapest pedig, az újpesti pályát kivéve, mely ma még nem alkalmas mérkőzésre, javában folynak a meccsek. Magyar Kupa mérkőzés: BTC—UTSE 3:1, ETC—VAC 4:3, Ladányi-díj: NSC—FTC 3:2 (0:2), VII. ker. SC—Vas és Fémmunkások SC 2:0. Bartáságos mérkőzés: MTK—„33”FC 3:2 (1:2), Törekvés—MAFC 1:1, III. ker. TVE—BTK 6:1.

A DTE ma este téli tréninget tart. A futballisták megjelenése föltétlenül kívánatos. Intézk.

A DTE birkozóversenyének új terminusa. Tekintettel arra, hogy a MBOS-a DTE eredetileg február 19-ére tervezett versenyét február 26-ra engedélyezte, e napon kerül lebonyolításra a verseny, amely nagy méretűnek ígérkezik.

A MLSz kerületi tanácsa ma este 7 órakor a DTE Bika-szálólóbeli klubhelyiségében ülést tart. Előtte 6 órakor elnöki értekezlet.

Birkozás. Értesítem az összes egyesületek birkozó szakosztályának vezetését, hogy a DTE országos junior versenye ehó 26-ára engedélyeztetett. — Tekintettel e verseny fontosságára, nemkülönben arra, hogy az országos vidéki bajnokságra kiküldendő versenyzők e versenyen látottak alapján fognak beneveztetni, az egyesületek teljes gárdájukkal fölkészülten vegyenek részt a versenyen. — Bacsó Pál, kerületi elnök.

Hiszek egy Istenben,
Hiszek egy hazában,
Hiszek egy isteni örök igazságban,
Hiszek Magyarország feltámadásában.

**Liszt, cukor,
fűszer,
élesztő**

legolcsóbb beszerzési forrása

Krausz Testvérek

Hunyadi-u.

17. Telefon 8-17.

Rendeléseket házhoz szállítunk.

Pólyapárnák,

flanel, Tetra gummi-
pelenkák, — baba-
reklik, keresztelő-
paplan és készlet,
pólyakötő, ingecs-
kék stb. dus választé-
kban kaphatók
DR. HEGEDÜSNÉ

Gyermekdivatházában
Simonffy-utca 2. sz. alatt.

Fuvarleveleit pon-
tos átvizsgálás végett
legnagyobb bizalom-
mal adja át

**Argus
irodának**

Mester-utca 13.

Ugyanott vasuti kárteri-
tések legeredményeseb-
ben elintéztést nyernek.

„KÜRTI” CIPŐKRÉM

elsőrangú békebeli minőségben
ismét kapható minden jobb
üzletben. Magyarországi egyed-
úrúság **FLEISCHER MÓR.**
Központi iroda Debrecen, Hatvan-u. 38

Németországból érke-
zett eredeti festőanyaggal

bőrkezttyüt és bőrkabátot
felelősséggel fest a

**:: Központi ::
Kelmefestő Intézet**

Üzlet:

VARGA-UTCA 1.

(Iparbank palota)

Gyártelep:

Varga-utca 28. sz.

Műszórfestés. Vegytisztítás

:: Kelmefestés ::

Száraz tűzifa

felaprítva és hasáb

állapotban valamint

Tőzegszén

házhöz szállítva

megrendelhető ::

Kemény fatelepen

Pest-u. 2. Telefon 13-95

Wien, Berlin, Prága

és bárhova szóló kül-
földi kifizetéseket
legolcsóbban teljesíti

Dollár, lei, sokol

stb. idegen pénzt leg-
magasabb áron váltja be

Tőzsdéi megbízásokat
legpontosabban eszközöli

MARKOVITS

banküzlete,

Piac-u. 63. Telefon 565.

GÓTSCH

bank és ingatlan

forgalmi irodája

DEBRECZEN, Piac-utca

38. I. em. Telefon 7-95

DOLLÁR, lei, sokol és

más idegen

pénzek,

Értékpapírok, ingatlanok

:: vétele és eladása. ::

Tőzsdéi megbízások.

Bélyegzőgyár

és vésőintézet

PAULO I.

Telefon: 13-65

Bérautók

RECORD

Igen előnyös

árban bár-

hová s min-

den időben

kaphatók!

Autóforgalmi Vállalat

DEBRECZEN

Telefon 498. Timár-u. 38.

Hivatalos benzín- és olajállomás.

Benzin 52 korona literenként

GYÖZÖDJÖN MEG!

Brilliansért, aranyért

a legmagasabb árt fizetem.

GRITSCH ékszerkereskedő

Verbőczy-u. 2. sz. (Iparkamara.)

Találhatott

egy fekete boa. Igazolt

tulajdonosa kiadóhiva-

talunkban átveheti.

Törlesztéses kölcsönöket

földekre és házakra, áru- és személyhiteket

kereskedőknek és iparosoknak gyorsan és

olcsón folyósítat. Külföldi kifizetéseket bár-

mely piacra a legelőnyösebben eszközöl:

Telefon 943.

GROSMANN IGNÁCZ bankirodája,

Debreczen, Ferenc József-ut 28/B. II. em. 12. Passage

APRO HIRDETÉSEK

Apro hirdetések díja hétfőnap 10 szög 15 korona, minden további szög 100 kor. Vasár- és ünnepnapokon 10 szög 20 korona, minden további szög 2 korona. Vastag betűkkel szedett szavak kétszeresen számítatnak.

VÉTEL.

Aranyat,
hamisfogakat,
brilliansokat
a legmagasabb
napi árban veszek
Schiffmann
ékszerész, Piac-u. 67
Frohner-szálloda.
épület.

Veszek
fehérneműeket, selyme-
ket, paplanokat, garnitu-
rákat, szőnyeget, bu-
tort. Kaiser, Piac-u. 7.

Veszek
diót, hagymát, mákot,
zöldseget, szőlőt, almát.
Schön Piac utca 6.

ELADÁS.

Csapó-utca 67.
Bálint József asztalosnál
butorok, konyhaber-
dezők raktáron.

Erber
és Fleischman kézműaru
r.-t.-fé. e 20 drb. részvény
eladó. Cim a kiadóban.

Háló,
ebédlők és többféle bu-
torok legolcsóbban be-
szerezhetők Piac 37. —
(Kistemplombazár) Feny-
vesnéi.

Háló,
ebédlők, diványok leg-
olcsóbban beszerezhetők
Piac-utca 83. az udvarban

Háló,
ebédlők, konyhaber-
dezők, mindenféle bu-
torok legolcsóbban be-
szerezhetők, — vidékre
ingyen csomagolás.
Simonffy-utca 2., bérházi
butorüzlet.

Complet
háló eladó. Ertekezhetni
Hatvan utca 35, trafik.

Butorok
nagy választékban, há-
lók, ebédlők, keményfa
és festett butorok legol-
csóbban beszerezhetők
Simonffy-utca 6, tejpiac-
cal szemben.

Utazóbunda
eladó. Cim a kiadóban.

KERESLET.

Központi
gőz- és melegvíz-fűtés.
Vízvezeték, fűdőszoba-
berendezést szakszere-
n készit és javit We nber-
ger László, Szechenyi-
utca 53. Telefon 828.

Harisnya
kötése és fejelése elfo-
gadtatik a Paszomány-
gyárban. Piac 32.

Szathmáry Istvan
épület-és butor-
asztalosnál
egy világos festett kőrís
háló jutányos áron
kapható
RAKÓCZI-UTCA 11. SZ.

Gyermekruha
és fehérnemű
varrást gyorsan,
olcsón, —
izléseesen készit
Dr. Hegedüsné
Gyermekdivatháza
Simonffy-utca 2.

Aranyat,
ezüstöt, brilliansat, zá-
logcédulát vesz legma-
gasabb napi áron Steiner
Mihály, Hatvan-utca 2.
szám, I. emelet.

Mindenféle
mülakatos munkákat ju-
tányosan vállal Pongrácz
mülakatos, Szalkai-u. 4.

Hivatalnok,
ki könyvelésben és gép-
írásban jártassággal bír,
azonnali belepésre fel-
vetetik. Írásbeli pályáza-
tok személyesen nyujtan-
dók be, Hajdumegyey
Vasöntöde és Gépgyár
Hunyadi utca 17,

Eladó
egy szép plüsdívány,
két ágyterítő, két fűg-
göny, egy abrosz. Leit-
ner, Hatvan-utca 31.

VEGYES.

Villamos
csengőket, telefonokat
minden rendszerűt ké-
szit. javit és szállit leg-
olcsóbb napi áron Föld-
vári debreceni I. elektro-
technikai gyár Szeche-
nyi-utca 55. Telefon 168

Gärtner
zongorahangoló
Szechenyi-utca 15.

Villamos
berendezéseket legol-
csóbban készit Weisz
villanyszerelési vállalat.
Petöfi tér 7. Telef-on 1298.

Minden üzletbe, min-
den elárusítónknál

1.50 a kifli,

2.50

a nagyobb zsemle.

Korona kenyérgyár.

Jól és olcsón ápolja cipőjét
a valódi **HARRY**
PASZTÁVAL
GYAKODJUNK AZ UTÁNZATOKTÓL!

HARRY-MŰVEK, Reiter és Társa
BUDAPEST, Telep-utca 43. szám.

LIBAHUS

tyukhus és minifentéle ba-
romfi levágva naponta frissen
állandóan ka-
pható

Berger

SIMONFFY-UTCA 19. SZ.

Ha Budapestre jön, ne mulassza el

VARGA cégnél Kossuth Lajos-utca 11.

kötött és szövött áru különleges-
ségeit megtekinteni és az új szabadalma-
zott „OSETA” harisnyát vá-ár lni.

Egy pár „Oseta” harisnya 2 másik pár
harisnyát pótol.

KÖSZENET
szoba fűtésre
és ipari célokra

TÜZIFÁT

szárazat felaprítva és
hasábban, ölenként és
mazsánként a z o n n a l
hazhoz szállitunk már
5 mássa vetemél is a
legolcsóbb napi árban.

Unio tűzifa és áruforgalmi B.-T.

Ispóty télep 1. Telefon 779. sz.

Modern, olcsó, könnyű és tar-
tós fedőanyag a

betoncserep.

Gyárijja: **KRAUSZ ALBERT** DEBRECZEN,

Kishegyesi-ut 2. sz., kiséllomás
mellett. Telefon 307.

Felelős szerkesztő:

L. LORÁNT JÓZSEF

Kiadó:

HEGEDÜS ÉS SANDOR

Irodalmi és nyomdai részv.-társ.